ΒΟΡΕΙΝΟ ΠΑΡΑΘΥΡΟ

Τοὺς βρῆκα μιὰ βραδυὰ ὅλους, ξαπλωμένους στὴ σειρὰ ἐπάνω στὰ παχειὰ καναπεδάκια τοῦ Γιαννάκη καὶ λιγωμένους ἀπὸ τὰ γέλια μ' ἕνα φίλον ἀπὸ τὴν παρέα, ποῦ τόλμησε νὰ πῇ πῶς ἄφησε τὸ δωμάτιό του γιατ' εἶχε θέα καὶ ἔβλεπεν ἀπὸ ψηλὰ ὅλη τὴν Ἀθήνα.

— Νοικοκύρης ἦταν, εἶπα ἅμα μοῦ ἐξήγησαν τὸ πρᾶγμα. Μπορεῖ ἡ θέα νὰ τὸν ἐνοχλῇ, νὰ τὸν πειράζῃ στὰ νεῦρα, ποῦ ξεύρετε σεῖς. Νομίζετε ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἔχουν τὰ ἴδια γοῦστα;

— Πέ τούς τα! πέ τούς τα!

— Σὲ κοροϊδεύει, καϋμένε Χρῆστο!

— Δέν τον κοροϊδεύω διόλου, μὲ συγχωρεῖτε. Ἐμένα μοῦ ἀρέσει ἡ θέα καὶ θὰ ἐπροτιμοῦσα πολὺ ἕνα δωμάτιο ποῦ νὰ βλέπω ἀπὸ ψηλὰ ὅλη τὴν Ἀθήνα· ἀλλὰ γι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἐννοῶ καὶ ἕναν ἄνθρωπο, μάλιστα καλλιτέχνην, ἀναγκασμένο νὰ μένῃ ὅλη τὴν ἡμέρα 'ς τὸ δωμάτιό του, ποῦ τὸ ὕψος αὐτὸ καὶ ἡ ἔκτασις νὰ τὸν ἐνοχλοῦν.

— Αὐτὸ ἀκριβῶς τοὺς ἔλεγα κ' ἐγώ, εἶπεν ὁ Χρῆστος. Σὲ τέτοιο δωμάτιο ἐγὼ δὲν μπορῶ νὰ συγκεντρωθῶ καὶ νὰ ἐργασθῶ. Μπορεῖ ἴσως μιὰ ὡραία θέα νὰ μ' ἐμπνεύσῃ, ἂν τὴν ἰδῶ γιὰ λίγη ὥρα, ἀλλὰ μπροστά της δὲν εἶμαι ἱκανὸς νὰ σύρω οὔτε μιὰ γραμμή. Ἔπειτα συλλογίσθηκα ὅτι ἂν τὴν ἔχω πάντα μπροστὰ στὰ μάτια μου, θὰ τὴν συνειθίσω σὲ λίγο καὶ τότε θὰ χάσῃ κάθε γόητρο γιὰ μένα. Αἴ, καὶ δὲν θὰ ἦταν μικρὸ πρᾶγμα νὰ συχαθῶ ὅ,τι ἔβλεπα ἀπὸ τὸ δωμάτιό μου ἐκεῖνο, τὸ εὐλογημένο! Τί θὰ μου ἔμενε πειὰ ἀφοῦ ἔβλεπα ὅλη τὴν Ἀθήνα; Ὅλα τὰ βουνὰ καὶ τὰ βουναλάκια γύρω-γύρω· ὁλόκληρο σχεδὸν τὸ δακτυλίδι τοῦ ὁρίζοντος· τὴ βαθειὰ γραμμὴ τοῦ ἐλαιῶνος, ποῦ ποτὲ δὲ λείπει ἀπὸ περιγραφή· τὴν πλημμύρα ἐκείνη τῶν σπιτιῶν· ἀπὸ δῶ τὸ Λυκαβητό, ἐκεῖ κάτω τὴν Ἀκρόπολι καὶ πέρα-πέρα σὰν ὄνειρο τὴ θάλασσα . . . Ἄ, ὄχι, ὄχι, σᾶς βεβαιῶ ὅτι δὲν εἶνε πολὺ φρόνιμο νὰ τὰ βλέπῃ αὐτὰ ἕνας καλλιτέχνης κάθε ὥρα!

Ὁ ὑπηρέτης, ποῦ ἐπλησίασε νὰ πάρῃ τὸ δίσκο, ἐπερίμενε πρῶτα νὰ τελειώσῃ τὴν ὁμιλία του ὁ Χρῆστος. Τὸν ἄκουσε μὲ μεγάλη προσοχή, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι δὲν ἐκατάλαβε καὶ πολλὰ πράγματα. Τοῦ εἶπα νὰ μοῦ φέρῃ ἕνα μπεζέ, — ποῦ ὅταν εἶνε τῆς ὥρας τὸν ἔχω γιὰ τὸ καλλίτερα ξεστόμι, — ἀλλὰ ἐγὼ τοῦ μιλοῦσα καὶ 'κεῖνος τὸ Χρῆστο ἔβλεπε καὶ σὰν ἐξεκίνησε φορτωμένος μὲ τὸ δίσκο, τοῦ ἔριψε ἀκόμα δυὸ τρεῖς ματιές.

— Βλέπεις παράξενα ποῦ εἶνε τὰ λόγια σου; τοῦ εἶπε τότε κάποιος. Τὸ γκαρσὸν σὲ βλέπει σὰν περίεργο τέρας.

— Μπᾶ! καὶ γιατὶ θὰ καταλαβαίνῃ περισσότερ' ἀπὸ σᾶς τὸ γκαρσόν; εἶπεν ὁ Χρῆστος.

— Οὔρ, ἀηδίες, καϋμένε! εἶπεν ὁ ἄλλος, πειραγμένος ἀπὸ τὸ λόγο. Λὲς πάντα ἀνοησίες καὶ σὰν γελάσουμε, μᾶς βγάζεις ἔξω πῶς δὲν ἐννοοῦμε τὴ φιλοσοφία σου.

— Ὄχι ἀπολύτως· περισσότερο ἀπὸ τὸ γκαρσόν.

— Ναί μάλιστα! ἐπετάχτηκε τότε μὲ περισσότερο θυμὸ ἕνας ἄλλος, ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ποῦ ὅλα τὰ ζητήματα γι' αὐτοὺς εἶνε σάν: *δυὸ καὶ δυὸ κάνουν τέσσαρα*. Ἐγὼ δὲν ἠξέρω κολοκύθια! Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἀγαποῦν νὰ βλέπουν θέα καὶ οἱ ποιηταὶ πολὺ περισσότερο ἀπ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Αὐτὸ εἶνε τὸ γενικὸ καὶ δὲν πιστεύω νάχῃ κανεὶς ἐναντία γνώμη. Νὰ μας λὲς λοιπὸν ἐσὺ ὅτι ἄφησες τὸ δωμάτιό σου γιατ' εἶχε θέα, εἶνε σὰν νὰ μας λὲς ὅτι ἄφησες τὴ θέσι σου γιατ' εἶχε μεγάλο μισθὸ ἢ ἔδιωξες τὴν ὑπηρέτριά σου γιατὶ ἐδούλευε καλά. Ἔλα, στὸ Θεό σου!

— Καὶ τί με μέλει μένα ἂν γιὰ νὰ βρῇς ἕνα πρᾶγμα λογικό, πρέπει νὰ το βρῇς πρῶτα συνειθισμένο, ἀποκρίθηκε ὁ Χρῆστος, ἀρκετὰ ἐξερεθισμένος καὶ μὲ δυνατὴ φωνή. Ἐγὼ τόρα θὰ σου φτιάσω τὸ κεφάλι; Ξέρω ὅτι τὸ δωμάτιο μ' ἐνοχλοῦσε καὶ το ἄφησα. Ἕνας σωστὸς ἄνθρωπος τί παράξενο βρίσκει σ' αὐτό; Καὶ ἂν με ρωτήσῃς γιατί, θὰ σου πῶ: Ἦταν ἀψηλά, πολὺ ἀψηλὰ καὶ εἶχε μικρούτσικα παράθυρα γύρω-γύρω. Χαμηλὸ τὸ ταβάνι... Καθισμένος στὴ μέσι, μπροστὰ στὸ τραπέζι μου, ὅποτε σήκονα τὰ μάτια ἔβλεπα βουνὰ καὶ οὐρανό. Ἐνόμιζα πῶς ταξειδεύω σὲ βαγόνι σιδηροδρόμου. Ὅλη ἐκείνη τὴν ἀνησυχία καὶ τὴ ζάλη ποῦ αἰσθάνομαι στὸ ταξεῖδι, τὴν αἰσθανόμουν μέσα στὸ δωμάτιό μου. Ποῦ νὰ γράψω, ποῦ νὰ μελετήσω, ποῦ νὰ σκεφθῶ. Τὸ ἐμετροῦσα μὲ μεγάλα βήματα ὅλη τὴν ἡμέρα, —καὶ ἦταν ἀπέραντο τὸ ἀναθεματισμένο—ἢ ἐστεκόμουν σὲ κανένα παράθυρο καὶ ἔχασκα μπροστὰ στὴ θέα. Πλῆξι, μελαγχολία, ὅση θέλετε. Φωνὴ ἀνθρώπου δὲν ἄκουγα, ὄχι πλέον ἐρημίτης, ἀλλὰ φυλακισμένος... Νὰ χαθῇ καὶ ἡ θέα καὶ τὸ καλό της. Τὴ μουντζόνω καὶ φεύγω...

— Ποῦ πῆγες ἀλήθεια τόρα; ρώτησα τὸ Χρῆστο.

— Ἄ, σ' ἕνα πολὺ-πολὺ καλὸ δωμάτιο. Εἶμαι, ξέρεις, εὐχαριστημένος, ἐνθουσιασμένος, σὲ βεβαιῶ! Ἄκουσε τί διαφορά. Εἶνε ἰσόγειο, μεσημβρινό, σὲ μεγάλο κεντρικὸ δρόμο, μ' ἕνα πελώριο παράθυρο, ὅλο φῶς. Ἔχω τὴ θέα ποῦ μ' ἀρέσει, ὅ,τι ὥρα προβάλω. Μιὰ σειρὰ ἀπὸ σπίτια μεγάλα ἔμμορφα, μιὰ σειρὰ ἀπὸ δένδρα ὡραῖα, φουντωτά, καταπράσινα. Ἄσπρα πλατειὰ πεζοδρόμια· καταβρέχουν μὲ τὰ κάρρα δυὸ φορὲς τὴν ἡμέρα τὸ δρόμο. Κίνησι μεγάλη, ἁμάξια, κάρα, ζῶα, γυρολόγοι, διαβάτες πλῆθος. Καὶ εἶνε μιὰ ἀπὸ τὰς ἀπολαύσεις μου νὰ βλέπω ἀπὸ τὸ παράθυρο τοὺς διαβάτες. Ἡ πολυκοσμία μ' εὐφραίνει· ὁ θόρυβος τοῦ δρόμου μὲ γαργαλίζει καὶ δὲν ἠξεύρεις τί καλὰ ποῦ ἐργάζομαι ἔτσι. Γι' ἀνάπαυσι δὲ θέλω ἄλλο καλλίτερο, παρὰ νὰ βγῶ μιὰ στιγμὴ στὸ παράθυρο. Σὲ κάθε ὥρα θὰ ἰδῶ πολλοὺς καὶ πολλά, μὲ κάποιον θὰ μιλήσω, κάτι θὰ μου κινήσῃ τὴν προσοχή, κάτι θὰ με διασκεδάσῃ. Ἀκούω ὅλες τὲς ὁμιλίες ποῦ δρόμου, πέρνω μὲ τὸ χέρι μου τὲς ἐφημερίδες καὶ ὅ,τι ἄλλο ψωνίσω—καὶ ψωνίζει κανεὶς ἕνα σωρὸ

πράμματα ἅμα ἔχῃ τέτοιαν εὐκολία, — μπορῶ μάλιστα μὲ λίγον κόπο νὰ σφίξω καὶ τὸ χέρι τοῦ φίλου μου ποῦ περνᾷ. Κέντρον, φίλε μου, κέντρον. Μὲ δέκα βήματα βρίσκομαι στὴν Πλατεῖα τῆς Ὁμονοίας, ποῦ τὴ βλέπω ἀριστερὰ εἰς τὸ βάθος, σὰν ἕναν κῆπο μεγάλο, ὅπου τελειόνει ἡ δενδροστοιχία τοῦ δρόμου μας. Ἂν θέλω τώρα καὶ ποίησι — γιατὶ αὐτὰ ὅλα μπορεῖ νὰ φανοῦν πεζὰ πράγματα...

Αὐτὴ τὴ στιγμὴ ἦλθε πάλι ὁ ὑπηρέτης μὲ τὸ μπεζὲ μέσα σ' ἕνα δισκάκι, μ' ἕνα ποτῆρι ἄδειο καὶ μὲ μιὰ μποτίλια μεγαλόστομη, γεμάτη νερό, ποῦ μποροῦσες καὶ νὰ γελάσῃς ἂν ἐπρόσεχες πολὺ εἰς τὸ σχῆμά της. Ἐξεφόρτωσε ἐπάνω στὸ μάρμαρο τοῦ τραπεζιοῦ, ἀλλὰ δὲν ἔφυγεν ἀμέσως, ὥστε ἄκουσε πάλι ἀπὸ δῶ καὶ κάτω τὴν ὁμιλία τοῦ Χρήστου :

— ... δὲν ἔχω παρὰ νὰ σκύψω λιγάκι καὶ νὰ κυττάξω δεξιᾷ. Ἕνα δένδρο ἀψηλὸ καὶ φουντωτό, λίγα βήματα ἀπὸ τὸ παράθυρό μου, στὴ θέσι ποῦ εἶνε μοῦ σκεπάζει ὅλο τὸ πλάτος τοῦ δρόμου. Καὶ ἀναμεσ' ἀπὸ τοὺς λεπτοὺς λιγερούς του κλώνους, ποῦ σχηματίζουν σὰν ἕνα ριπίδιο, καὶ ἀπὸ τὸ ζωηρό του φύλλωμα τὸ τρεμουλιαστό, βλέπω πέρα 'ς τὸ βάθος, μέρος ἀνοικτό, ἕνα πανόραμα ἀπὸ σπίτια σὰ μέσα σὲ ὁμίχλη φωτεινή, ἕνα βουνὸ διάφανο σὰ σύνεφο καὶ ἀπ' ἐκεῖ κ' ἐπάνω τὸ δυτικὸ οὐρανὸ καταγάλανο. Αὐτὰ ὅταν ὁ ἥλιος εἶνε ἀπὸ δῶ καὶ τὰ φωτίζει ἀπ' ἀντίκρυ ἢ ἀπὸ ψηλά. Ἀλλ' ὅταν περάσῃ τὸ δένδρο καὶ κλίνῃ νὰ δύσῃ, ἔχω ἓν' ἀπὸ τὰ ὡραιότερα θεάματα, ποῦ μπορεῖ κανεὶς ν' ἀπαιτήσῃ ἀπὸ παράθυρο δρόμου κεντρικοῦ. Τὸ πανόραμα τῶν σπιτιῶν σβύνεται ἀπὸ τὸ πολὺ φῶς, τὸ βουνὸ χάνει κάθε διαφάνεια καὶ χρωματίζεται μὲ τὸ ἀόριστο ἐκεῖνο χρῶμα τῶν βουνῶν, σὰ βυσσινὶ βαθὺ καὶ στακτερό, ποῦ ἑτοιμάζονται νὰ σκεπάσουν τὸν ἥλιο. Στὸν οὐρανό, ὅλο χρυσάφι καὶ πορφύρα, γλυκολάμπει ὁ δίσκος τοῦ ἡλίου, στιλπνός, χωρὶς ἀκτῖνες, ἀνάμεσ' ἀπὸ τοὺς κλώνους τοῦ δένδρου μου. Ὁ δρόμος, τὰ σπίτια, ἔχουν τώρα ἕνα χρῶμ' ἀδύνατο ρόδινο σὰν σὲ ὄνειρο καὶ τὸ καλοκαῖρι αὐτὴ εἶνε ἡ ὥρα ποῦ βγαίνουν γιὰ τὸν περίπατο ἡ κυρίες, τὰ κορίτσια, οἱ νέοι. Γεμίζει ὁ δρόμος ἀπὸ μακρυὲς σκιὲς κινούμενες, ποῦ δὲν ξέρεις ποῦ νὰ πρωτοκυττάξῃς. Ἀλλὰ ἐγὼ στέκω καὶ κυττάζω κατὰ τὴ δύσι, ὡς ποῦ τὸ κομμάτι ἐκεῖνο τοῦ οὐρανοῦ, ποῦ ἀρχίζει νὰ ξεχωρίζῃ τὰ χρώματά του σὲ ζῶνες ἀπὸ τὸ χρυσαφὶ ὡς τὸ γαλάζιο, ἀπὸ πίσω πάντα ἀπὸ τὸ ριπίδιο τοῦ δένδρου, νὰ μείνῃ ὀρφανὸ ἀπὸ τὸ καλλίτερό του στόλισμα. Τί σιωπὴ τότε ἁγία καὶ τί γαλήνη χύνεται στὴν ψυχὴ ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ μέρος! Γιατὶ νἆναι ἔτσι ἔμμορφη ἡ δύσι, — ἀκόμα καὶ σὲ δρόμο κεντρικό ;

— Γιατί, αἴ ; ρώτησε ἕνας ἀστεῖος τὸν ὑπηρέτη, ποῦ ἐξακολουθοῦσε νὰ μένῃ ἐκεῖ καὶ νἀκούῃ μὲ στόμα μισοανοικτό. Ὁ ὑπηρέτης ἔκαμεν ἕνα κίνημα σὰ νὰ ξύπνησε, τοῦ ἔρριξε μιὰ ματιὰ γρήγορη, γέλασε μὲ βία καὶ ἔφυγε ἐντροπιασμένος, κατακόκκινος.

Ἐγέλασαν ὅλοι — ἦταν ὁ καλλίτερος τρόπος νὰ ποφύγουν καὶ τὰ σχόλια εἰς τὴν ποιητικὴ περιγραφὴ τοῦ Χρήστου — ἐγέλασα κ' ἐγὼ καὶ ἔκοψα σὲ δυὸ τὸ μπεζέ μου. Ἔτυχε ὅμως νὰ εἶνε τῆς ἄλλης ἡμέρας καὶ ἔτριψε λιγάκι. Ἔκαμα τότε ἕνα μορφασμό, μιὰ χειρονομία καὶ εἶπα :

— Οὔου !

— Ὁ μπεζές ;

— Ὄχι, καλέ, τὸ δωμάτιο.

— Τί ;

— Ἐγὼ θὰ ἔδενα τὰ πράγματά μου καὶ θἄρευγα τὴν ἴδια ὥρα.

— Γιατί ; σ' ἐνοχλεῖ ὁ θόρυβος τοῦ δρόμου ....

— Ὄχι δά.

— Ἀλλά ;

— Εἶνε μεσημβρινό, καλέ.

— Ἔ, καί ;

— Πολὺ φῶς ! Ἐγὼ εἶνε ἀδύνατο νὰ καθίσω σὲ μεσημβρινὸ δωμάτιο.

Δὲν ἐπρόφθασα νὰ πῶ περισσότερα, νὰ ἐξηγηθῶ. Ἔγειν' ἕνας τέτοιος θόρυβος, ποῦ τἄχασα. Γέλια, φωνές, παλαμάκια, ὅλη ἡ παρέα στὸ ποδάρι. Φαίνεται πῶς ἐθύμωσε πολὺ ἀπὸ τὴν ἔκπληξί του ὁ ἄνθρωπος ποῦ ἔκρινεν ὅλα τὰ ζητήματα σὰ **δυὸ καὶ δυὸ** κτλ. καὶ ἐσηκώθη καὶ ἐφώναζε πρὸς τοὺς ἄλλους:

— Πᾶμε, πᾶμε νὰ φύγουμε, νὰ τοὺς ἀφήσουμε αὐτοὺς τοὺς τρελούς. Ποιός τὸ ξέρει τί θἀκούσουμε μαζύ τους ἀκόμα ! Καὶ ἂν ἦταν ἔτσι νὰ περνοῦν τὰ ζητήματα, ὑπομονή. Μὰ μεῖς συζητοῦμε σοβαρὰ καὶ πιανόμαστε καί μας ἀκοῦνε καὶ χαλοῦμε τὸ αἷμά μας. Πᾶμε νὰ φύγουμε, καλέ !

Τόσῳ πειστικοὶ ἦταν οἱ λόγοι του, καὶ μάλιστα τὸ ὕφος του, ὥστε χωρὶς μεγάλες ἀντιλογίες, ἡ παρέα ἐζήτησε νὰ φύγῃ. Ἡ ἀλήθεια εἶνε ὅτι πολλοὶ ἔρριξαν ἕνα βλέμμα καὶ πρὸς τὸ ρολόγι καὶ εἶδαν ὅτι ἡ ὥρα ἦταν ἀρκετὰ προχωρημένη. Ἀλλ' ὁπωσδήποτε ὁ λόγος μου ἦταν ἡ ἀφορμὴ τῆς ἐξαφνικῆς ἐκείνης φυγῆς. Ἔμεινα μὲ τὸ μισὸ μπεζέ, ποῦ δὲν εἶχα φάγει ἀκόμα, στὸ χέρι καὶ τοὺς ἐκύτταζα σὰν ἀποσβολωμένος, χωρὶς νὰ μοῦρχεται νὰ βγάλω λέξι...

— Ἄς τους, ἄς τους νὰ φύγουν ! μοῦ εἶπεν ὁ Χρῆστος.

— Ὄχι, βρὲ ἀδελφέ ! καθῆστε, μὴν κάνετε τόρ' ἀνοησίες ! εἶπα ἐπὶ τέλους. Ἀλλ' ἐκεῖνοι βγῆκαν χωρὶς νὰ μὲ ἀκούσουν. Ἐγὼ μόνον τοὺς ἄκουσα ποῦ ἔλεγαν ὁ ἕνας εἰς τὸν ἄλλον : — Μεσημβρινὸ δωμάτιο, καλέ ! Ἀκοῦς ἐκεῖ τί εἶπε ; Δὲν μπορεῖ νὰ καθίσῃ σὲ μεσημβρινὸ δωμάτιο, ὁ ἀθεόφοβος ! Μπᾶ νὰ πάρ' ἡ ὀργή ! Ὤ !!

— Ἄς τους, ἄς τους ! ἐξακολουθοῦσε ὁ Χρῆστος. Φάγε τὸ μπεζέ σου καὶ ἄς τους. Μήπως τὰ βγάνει κανεὶς μὲ τέτοιους ἀνθρώπους ; Καλλίτερα ποῦ μείναμε οἱ δυό μας.

Οἱ δυό μας πραγματικῶς. Κάτι κυρίες ἀπὸ δῶ καὶ κάτι νέοι ἀπὸ κεῖ, εἶχαν φύγει. Ἄδεια ὅλα τὰ παχειὰ καναπεδάκια τοῦ Γιαννάκη. Ἡ πόρτες ἦταν ἀνοικτὲς καὶ ἐφαίνουνταν εἰς τὸ ζωηρὸ φῶς τῶν φανῶν, κάτω ἀπὸ τὰ δένδρα, μερικοὶ ἄνθρωποι ποῦ ἐκάθουνταν ἀκόμα ἔξω, μὲ ὅλη τὴ δροσιὰ τοῦ πρωϊμου φθινοπώρου. Οἱ δυό μας. Μακρυὰ οἱ ὑπηρέτες. Κανεὶς δὲν μᾶς ἄκουγε· καὶ ἔτσι ἡ συνομιλία μας μποροῦσε νὰ ἔχῃ καὶ χαρακτῆρα ἐξομολογήσεως.

Ἐτελείωσα τὸ μπεζέ μου καὶ ἄρχισα.

— Ἀλήθεια σοῦ ἔλεγα. Ἐγὼ δὲν μπορῶ νὰ κατοικήσω σὲ μεσημβρινὸ δωμάτιο. Μιὰ φορὰ μόνο στὴ ζωή μου γελάστηκα καὶ ἔπιασα ἕνα, ἀλλὰ δὲν ἐκατόρθωσα νὰ μείνω οὔτε τρεῖς μῆνες.

— Πάλι καλά.

— Τί συμβαίνει τώρα μὲ μένα, οὔτε κ' ἐγὼ δὲν μπόρεσα νὰ καταλάβω καλὰ-καλά. Ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ἡ μακρυνὴ συνήθεια μ' ἔκαμε τόσῳ παράξενο. Ἀπὸ μικρὸς κατοικῶ σὲ δωμάτιο βορεινό. Τὸ σπίτι μας ἔχει ἕνα ἔμμορφο μικρὸ δωμάτιο στὸ ἐπάνω πάτωμα, μ' ἕνα παράθυρο μονάχα, μεγάλο, ἀπὸ κεῖνα ποῦ σ' ἀρέσουν, στὸ βορειᾶ· ἀλλ' ἀκριβῶς στὸ βορειᾶ, ξέρεις, σὰ νὰ ἦταν κτισμένο μὲ τὴν πυξίδα. Τὴν νύκτα ὁ πολικὸς καταμεσῆς μπροστά μου, στὴν κορυφὴ τῆς πυραμίδας ποῦ σχηματίζει ἡ σκεπὴ ἑνὸς σπιτιοῦ μεγάλου, μακρυσμένου. Σ' ἄλλο δωμάτιο ποτὲ δὲ θυμοῦμαι νὰ ἐκάθισα στὸ σπίτι μας καὶ τόρ' ἀκόμα, ὅσες φορὲς πηγαίνω, ἐκεῖνο μοῦ ἑτοιμάζουν. Γι' αὐτὸ κ' ἐδῶ, ἀπὸ φοιτητὴς ἀκόμα, ἐπροσπαθοῦσα νὰ ἔχω πάντα δωμάτιο βορεινό. Εἶνε ἀλήθεια, γιατὶ ἔχει ζαβὸ σχέδιο ἡ Ἀθήνα, ὅτι ποτὲ δὲν ἐκατόρθωσα νὰ εὕρω κανένα σὰν τὸ δικό μου· πάντα θὰ εἶχε κλίσι ὀλίγων μοιρῶν πότε πρὸς τὴν ἀνατολὴ πότε πρὸς τὴν δύσι. Ἀλλὰ τέλος πάντων, ἡ ἀνάγκη τῆς συνηθείας μ' ἔκαμνε νἀρκοῦμαι καὶ εἰς αὐτὸ τὸ **σχεδόν**. Ἔτσι ἔζησα τόσα χρόνια . . .

— Μὰ καλά, ξέχωρ' ἀπὸ τὴν συνήθεια, τί τοῦ βρίσκεις τοῦ βορεινοῦ δωματίου ;

— Κ' ἐγὼ ἕως τότε δὲν τὸ ἤξερα· εἶχα μάλιστα τὴ μυστικὴν ἰδέα ὅτι θὰ μποροῦσα εὔκολα νὰ συνειθίσω καὶ τὴ μεσημβρία, κ' ἔτσι τοὐλάχιστον νὰ ξοδεύω λιγώτερα γιὰ θέρμασι τὸ χειμῶνα. Ἀλλὰ εἶδα τὴν πλάνη μου μόνον ὅταν μοῦ ἐδόθηκε ἀφορμὴ νὰ κάμω τὸ πείραμα καὶ τὴ σύγκρισι... Μὰ γιατί γελᾷς;

— Λέγε. . . λέγε . . . Ἐσυλλογίσθηκα πάλι τί παράδοξα ζῶα ποῦ εἴμαστε οἱ ἄνθρωποι.

— Ἤμουν συστημένος σ' ἕνα σπίτι νὰ μὲ πάρουν οἰκότροφο καὶ στὸ σπίτι αὐτὸ δὲν εἶχε παρὰ ἕνα μονάχα δωμάτια μεσημβρινό, μὲ δυὸ παράθυρα. Τὸ ἔπιασα. Καλὸς ὁ δρόμος, καλὴ ἡ ἐπίπλωσι, καλὴ ἡ περιποίησι, ὅλα. Τὴν πρώτη βραδυὰ ὅμως δὲν ἐκατόρθωσα νὰ κοιμηθῶ· μι' ἀγωνία, μι' ἀνησυχία φοβερή. Ἐφοβήθηκα μήπως τὸ κρεββάτι μου ἔτυχε νὰ βρίσκεται ἐπάνω στὴ μαγνητικὴ γραμμή — περίστασι, ξέρεις, ποῦ εἶνε ἀδύνατο νὰ ἡσυχάσῃς — καὶ τὸ ἐτράβηξα. Τίποτα, αὔπνία ὡς τὸ πρωί. Ἀλλ' ἂν δὲν ἐκοιμήθηκα, μήπως τοὐλάχιστο μπόρεσα νὰ ἐργασθῶ; Ὁ ἥλιος μὲ 'πέθαινε, μ' ἐστράβονε, μὲ παραζάλιζε, μ' ἔκαιε. Καὶ στοχάσου ὅτι ἦταν χειμῶνας καὶ ὅτι εἶχα γυρτὰ τὰ παραθυρόφυλλα, λυτοὺς τοὺς μπερντέδες. Ἀλλὰ ποῦ ! τὸ φῶς καὶ ἔτσι ἔμπαινε ζωηρό, ἀκράτητο, ἄσπλαχνο, καὶ μ' ἐξάφνιζε, μὲ πονοκεφάλιζε, μ' ἐτρέλαινε. Ἡ ζέστη ἐκείνη, ποῦ στὴν ἀρχὴ μοῦ φαίνουνταν τόσῳ γλυκειά, ὕστερ' ἀπὸ λίγην ὥρα, ἄρχισε νὰ γίνεται ἀνυπόφορη, μ' ὅλο τὸ κλείσιμο, καὶ ὁ ἥλιος ἀπὸ τὲς χαραμάδες ἔστελνε μέσα μὲ ὁρμὴ Θεοῦ κάτι γραμμὲς φωτεινὲς σὰν κοντάρια καὶ ἔβλεπα φωτισμένα χιλιάδες μόρια σκόνης, σὲ ἀτέλειωτο χορό. Καὶ αὐτὸ τὸ κακὸ ὅλη σχεδὸν τὴν ἡμέρα καὶ ὅλες σχεδὸν τὲς ἡμέρες . . . Ποῦ νὰ συνειθίσω, ποῦ νὰ κατακάτσω, ποῦ νὰ συγκεντρωθῶ, καθὼς εἶπες. Σὰν τὴν οὔρια ἤμουν μὲς στὸ δωμάτιό μου. Τὴν δουλειὰ τὴν ἔκανα μηχανικῶς, χωρὶς συνείδησι, χωρὶς τάξι, σὰ νὰ μὲ κυνηγοῦσαν... Τὸ κεφάλι μου βούϊζε, ἦταν σὰ νὰ εἶχα πυρετό, ἔξω φρενῶν. Μικρὴ ἀνάπαυσι καὶ ἀνακούφισι εὕρισκα τὲς ἡμέρες ποῦ εἶχε συνεφιά· ἀλλὰ τὲς ἄλλες σοῦκανα λύπησι. Τρεῖς μῆνες ἔζησα ἔτσι χωρὶς νὰ κατορθώσω νὰ συνειθίσω· τὴν τελευταία ἡμέρα ποῦ ἔφυγα ἤμουν σὰν τὴν πρώτη. Λέγουν πῶς μὲ τὸν καιρὸ συνειθίζει κανεὶς καὶ τὴ φλόγα τῆς κολάσεως, ἔ, αὐτὰ εἶνε παραμύθια. Ὁ συνειθισμένος νὰ ἐργάζεται στὸ βορειᾶ, δὲν μπορεῖ νὰ ὑποφέρῃ τὴ μεσημβρία. ἐτελείωσε ! Εἶνε μιὰ τόσῳ μεγάλη διαφορά, τόσῳ ἀπότομη ἀλλαγή ! Καλ' ἀκοῦς ἐκεῖ νὰ περάσω ἕνα ὁλόκληρο χειμῶνα ὄχι χωρὶς νὰ κρυώσω, — αὐτὸ θὰ ἦταν μικρό, — ἀλλὰ μέσα σὲ βάσανο καὶ ψημάρα κυνικῶν καυμάτων! Ὅσῳ τὸ συλλογίζομαι ! . . .

— Ἔφυγες λοιπόν ; μὲ ρώτησεν ὁ Χρῆστος μ' ἕνα χαμόγελο ποῦ ἐφανέρονε ὅτι δὲν τὸν εἶχε πείσει εἰς τὴν ἐντέλεια ἡ παράξενη εὐγλωττία μου.

— Ἔφυγα ἐννοεῖται, ἐξακολούθησα μὲ γενναιότητα. Γύρισα στὸ βορειᾶ μου καὶ ἀπὸ κεῖ τότε ἔκαμα τὴ σύγκρισί μου. Ἄφησέ με, βρὲ ἀδελφέ, βορειᾶς καὶ πάλε βορειᾶς !... Τὸ ὄνειρό μου εἶνε τὸ βορεινὸ παράθυρο. Ἀπὸ κεῖ μἀρέσει νὰ ζῶ, νὰ θωρῶ, νἀναπνέω, — νὰ ρεμβάζω, νὰ ἐμπνέωμαι. Τὴ χάρι ποῦ ἔχει τὸ βορεινὸ παράθυρο, δὲν μπορεῖ νὰ τὴν ἔχῃ κανένα ἄλλο, — φθάνει νἄνε κανεὶς λιγάκι καλλιτέχνης νὰ τὸ παραδεχθῇ. Νἄνε κἄπως ἀψηλά, νἄχῃ μιὰ ἔμμορφη θέα μπροστά του, ὅπως τὸ δικό μου στὴν πατρίδα, τὸ τραπέζι σου κοντά, νὰ ἐργάζεσαι καὶ κάθε τόσο νὰ βλέπῃς ἔξω. Ἂν εἶνε χειμῶνας, γιὰ νὰ μὴν ἔχῃς θερμοκρασία Σιβηρίας μπορεῖς νἀνάψῃς καὶ λίγη φωτιὰ — εὐτυχία ποιητικὴ ποῦ δὲν σοῦ ἐπιτρέπεται σὲ δωμάτιο μεσημβρινό. Ἂν εἶνε καλοκαῖρι, διάπλατο τὸ παράθυρο, ἥλιου οὔτε ἀκτῖνα καὶ δροσιὰ ὅση θέλῃς. Σὲ μιὰ ξάστερη ἡλιοφώτιστη ἡμέρα, — τὸ παρατήρησες αὐτὸ τὸ πρᾶγμα; — δὲν μπορεῖς νἀντικρύσῃς μ' εὐχαρίστησι τὸν οὐρανὸ τῆς μεσημβρίας· ἀπὸ τὸ πολὺ φῶς φαίνεται σὰν ξεθωριασμένος καὶ σὲ πολλὰ μέρη ἀστραποβολᾷ ποῦ σε θαμβόνει· ἀπεναντίας ἡ θέα τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τὸ βορεινὸ παράθυρο μοιάζει σὰν ὄνειρο γαλάζιο, γλυκό, ὡραῖο, ἥσυχο. Μόνον ὁ οὐρανὸς τοῦ βορειᾶ μοῦ ἐμπνέει τὴν ἰδέα τοῦ ἰδανικοῦ μεγαλείου. Ἔπειτα γενικῶς τὸ τοπίο, — καὶ τὸ ταπεινότερο, — ρωτίζεται στὸ βορειᾶ, τόσῳ τὴν ἡμέρα ὅσῳ καὶ τὴν νύκτα, γιατὶ ἔχει ἀντίκρυ τὸν ἥλιο ἢ τὸ φεγγάρι ἀθώρητο, σὲ τρόπο ποῦ γίνεται πανόραμα ζωγραφικώτατο, ἀσύγκριτο. Ἀπεναντίας καὶ τὸ καλλίτερο τῆς φύσεως πανόραμα χάνεται μέσα στὸ ἄρθονο φῶς τῆς μεσημβρίας καὶ δὲ βλέπεις παρὰ σκιὲς ἀκατάληπτες, ἴχνη δένδρων, σπιτιῶν καὶ βουνῶν. Τώρα κόπιασε νὰ μοῦ βρῇς τὸ μεγαλεῖο τοῦ βορειᾶ στὴ μεσημβρία, τὲς ἡμέρες τῆς συνεφιᾶς. Ἡ μεσημβρία παρουσιάζει ἕνα πρᾶγμα πολὺ ἀλλόκοτο. Νομίζεις ὅτι συνεφορρεῖ ἐξαναγκής, κατὰ λάθος, χωρὶς νὰ τῆς πιάνῃ, χωρὶς νὰ τῆς πρέπῃ. Ἀνοι-

κτότερα, λιγώτερα, φτωχά, ἀχαρακτήριστα τὰ σύνεφα καὶ στὴν ἄκρη τοῦ ὁρίζοντος τὰ βλέπεις συχνὰ νὰ τελειόνουν καὶ νὰφίνουν μιὰ γραμμὴ γαλάζια οὐρανοῦ ξάστερου, ποῦ σου καταστρέφει ὅλη τὴν ἐντύπωσι. Τοῦ γλυκοῦ νεροῦ συνεφιά... Γύρισε ὅμως στὸ βορειᾶ τέτοια μέρα, ἂν θέλῃς νὰ ἰδῇς ὅλη τὴν ποίησι τῶν μεγάλων σκηνῶν τῆς φύσεως. Νέφη, νέφη, σωρός, κακό, κατακλυσμός. Πυκνά, μαῦρα, ἀπανωτά, ἀτέλειωτα, καὶ βγαίνουν καὶ ἔρχονται καὶ ἔρχονται ἀπὸ τὸ βορειᾶ, ποῦ φαίνεται ὅλη ἡ πηγὴ τοῦ κακοῦ, ποῦ πλακόνει σὰ φοβέρα. Πῶς νὰ μὴν προσηλωθῇς στὴ βαρυσυνεφιὰ ἐκείνη, πῶς νὰ μὴ θαυμάσῃς, πῶς νὰ μὴ σοῦ φανῇ πῶς βλέπεις ἐκεῖ μακρυὰ-μακρυὰ 'ς τὸ στακτερὸ βάθος τοῦ οὐρανοῦ, ποῦ γεννᾷ ὁλοένα τὸ χιόνι καὶ τὸ χαλάζι, τὴ νυχτοσκέπαστη, τὴ μυστικὴ χώρα τῶν πάγων, τοῦ βορειᾶ, τοῦ κρύου τοῦ χάους, τῆς ἄκρης τοῦ κόσμου. Εἶνε κάτι τι τέλειον, ὑψηλὸ καὶ τόσῳ ὡραῖο, ποῦ μόνον τὸ βορεινὸ παράθυρο μπορεῖ νὰ σου χαρίσῃ. Γι' αὐτὸ τὸ ἀγαπῶ ἐγώ, τὸ λατρεύω καὶ χωρὶς αὐτὸ δὲν μπορῶ νὰ αἰσθανθῶ, δὲν μπορῶ νὰ ζήσω. Εἶνε ἀνοησία ἔστω· ἀλλὰ τί νὰ σου κάμω ἀρ' οὗ αὐτὴ εἶνε ἡ ἐντύπωσί μου: μόνο στὸ σκληρὸ βορειᾶ αἰσθάνομαι τὸ γλυκὸ καταφύγιο τῆς στέγης τοῦ δωματίου· στὴ γλυκειὰ μεσημβρία μοῦ φαίνεται πῶς εἶμαι φυλακισμένος, καταραμένος νὰ ζῶ μέσα, ἐν ᾧ ὁ ἥλιος μὲ καλεῖ... Καὶ τί γαλήνη μπροστὰ στὸ βορεινὸ παράθυρο, τί ἡσυχία, τί διαύγεια νοῦ, τί ἀντίληψι! Ἐμπνέεσαι, ἐργάζεσαι, χωρὶς νὰ το καταλάβῃς· ὅλος ὁ καιρὸς νομίζεις ὅτι εἶνε δικός σου καὶ δὲν βιάζεσαι νὰ τον ὠφελήθῃς καὶ γι' αὐτὸ δὲν κοπιάζεις, δὲν ὑποφέρεις, ἐν ᾧ γεννᾷς διπλᾶ καὶ τριπλᾶ... Καὶ ὕστερα σοῦ λέει πήγαινε σὲ μεσημβρινὸ δωμάτιο νὰ ἔχῃς ἥλιο. Καὶ τί νὰ τον κάνω ἐγὼ τὸ ἥλιο; Δὲ μ' ἀφίνεις!

Ἐσώπασα. Σὰν τὰ σύνεφα τοῦ βορειᾶ μοῦ ἔρχουνταν καὶ ἄλλ' ἀκόμα πολλά, ἀτέλειωτα ἐπιχειρήματα, ὅπως σὲ ὅλους ποῦ ὑποστηρίζουν ἢ καλλίτερα ἐπεξηγοῦν κάτι τι ὑποκειμενικὸ μὲ ἀξιώσεις ἀντικειμενικότητος. Ἑτοιμάζουμουν νὰ πῶ πῶς ἡ ὑγρασία τοῦ βορεινοῦ δωματίου εἶνε πρόληψι ἀξιοθρήνητη· πῶς ὁ καλλίτερος τρόπος νὰ χαίρεται κανεὶς τὸν ἥλιο, εἶνε νὰ βγαίνῃ λίγο περίπατο καὶ νὰ ἐπιστρέφῃ στὴ σκιὰ τοῦ δωματίου του καὶ ἤθελα ἀκόμα νὰ περιγράψω τὴ νέκρα τῆς μεσημβρίας ὅταν φυσᾷ βορειᾶς καὶ τὴν ἀηδία της ὅταν βρέχῃ, ἐν ᾧ θὰ ἐπέμενα εἰς τὸ τραντάκτο μεγαλεῖο τοῦ βορεινοῦ παραθύρου ὅταν εἶνε βορειᾶς... Ἀλλὰ μόλις ἐξανάνοιξα τὸ στόμα, ὁ Χρῆστος, μὲ τὸ αἰώνιο του χαμόγελο — ποῦ ἐφανέρονε τώρα ὅτι μ' ἐννοοῦσε πολὺ καλά, — μ' ἔκοψε μὲ τὴν ἐρώτησι καὶ πολὺ περισσότερο μὲ τὴν ἀπόκρισι:

— Αὐτὰ ἤθελε νὰ τους πῇς;

— Ναί. Τί;

— Τί καλὰ ποῦ ἔρυγαν! Ἕνας θεὸς τὸ ξέρει τί ἤθελες νὰ τραβήξῃς.

Ξ'

Μαργαρίτα Στέφα [1]

Ἤθη Ἐπαρχιακά.

Δ'

Αἱ συζητήσεις καὶ αἱ ἐλπίδες ἦσαν πολλαί, τὰ κρυφομιλήματα καὶ τὰ τρεχάματα ὅμως ὀλίγα. Διότι ἐδῶ δὲν ἦτο κυρίως τὸ ἐκλογικὸν πρακτορεῖον τοῦ Τοκαδέλου. Ὅλη ἡ ἐνέργεια ἡ πυρετώδης καὶ τεχνικὴ ἐγίνετο εἰς τὸ σαλόνι τοῦ Μήλια, ὅπου τὰς περισσοτέρας ὥρας παρευρίσκετο καὶ ὁ Τοκαδέλος· καὶ δὲν ἐγίνετο ὑπὲρ ἑνὸς ὑποψηφίου ἀποκλειστικῶς, ἀλλ' ὑπὲρ ὁλοκλήρου τῆς *πεντάδας*, τῆς ὁποίας ὁ Μήλιας ἦτο κύριος καὶ ἀρχηγός. Οἱ συνυποψήφιοι λοιπόν, σχεδὸν ὅλοι, μὴ διαθέτοντες ἴδια ἐκλογικὰ κεφάλαια, ἀλλ' ἐπιβαλλόμενοι ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ, ἐθεωροῦντο ὡς τόσα ἐξαρτήματα τοῦ ἑαυτοῦ του, μέλη ἁπλᾶ διευθυνόμενα ὑπὸ τῆς κεφαλῆς του. Οἱ μέλλοντες νὰ ψηφίσουν τὸν Μήλιαν, θὰ ἐψήφιζον ἀφεύκτως, ἀναγκαίως καὶ τὴν πεντάδα του. Αὐτὸ ἦτο τὸ σύστημα καὶ διὰ τὸ ἓν καὶ διὰ τὸ ἄλλο κόμμα. Ὥστε οἱ ἀπαρτίζοντες αὐτὴν τί ἀνάγκην εἶχον ἢ τί μέσα νὰ ἐνεργήσουν ἰδιαιτέρως; Ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Μήλια ἦσαν οἱ ἐκλεκτοὶ τοῦ λαοῦ, ἄνευ αὐτῆς οἱ ἀποδιοπομπαῖοι τράγοι. Ὁ Τοκαδέλος, ὁ ὁποῖος ἐν στιγμῇ ὑπερφροσύνης ἀρχοντικῆς εἶχεν ἀπολακτίσει τὸν ἀρχηγόν του καὶ ἔστησεν εἰς πεῖσμα ὅλων κάλπην ὀρφανήν, ἐδιδάχθη διὰ χειμάρρου μελανῶν ψήφων ὅτι ὑπὸ ἔποψιν πολιτικῆς ἐπιρροῆς, ἦτο μόνος του ἓν μηδενικὸν μεγάλον-μεγάλον. Αὐτὴν τὴν φορὰν ὅμως ποῦ τὸ μηδενικὸν ἠκολούθει τὴν μονάδα τοῦ Μήλια, θὰ ἐσώζετο μεθ' ὅλου τοῦ σημαντικοῦ ἀριθμοῦ· ὁποῖος ἐξευτελισμός, ἔ, καὶ ὁποία ταπείνωσις εἰς τὴν σωτηρίαν αὐτήν!...

Αὐτὰ ἐσκέπτετο ὡς πάντοτε καὶ τώρα ὁ Τόνης, περιφερόμενος ἀνὰ τὰς αἰθούσας τὰς ἀνθρωποβριθεῖς, σφίγγων χεῖρας καὶ μειδιῶν κατὰ προσώπων, ἀλλ' αἰσθανόμενος ἀηδίαν εἰς τὴν ἀτμόσφαιραν τὴν βεβαρυμένην ἐκ τῶν ἀποπνοιῶν τοῦ οἴνου καὶ τῶν σκόρδων καὶ εἰς τὴν προσπέλασιν τῶν ἀγρίων ἐκείνων ὡσεὶ ἐρυθροδέρμων μὲ τὰς ἀνιούσας φουντωτὰς κόμας τὰς μελανάς... Τί πνοὴ ἔφερε τὸ ῥεῦμα ἐκεῖνο τὸ ἀκάθαρτον καὶ βρωμερὸν ἐντὸς τῶν λαμπρῶν αἰθουσῶν, μὲ τὰς παλαιόθεν χρυσωμένας παραστάδας τῶν θυρῶν, μὲ τὰ λεπτὰ ἔπιπλα, μὲ τὰς καλλιτεχνικὰς εἰκόνας μεταξὺ τῶν ὑπερμεγέθων κατόπτρων, μὲ τὰ στιλβοντα δάπεδα;... Ἦτο δημοκρατικὸς ὁ νέος, φιλελεύθερος, μηλιανός, μὲ ὅλην τὴν εἰλικρίνειαν, ἀγαπῶν ὄχι τὸν Μήλιαν ἀλλὰ τὸν λαόν, ὅπως ἔλεγε συχνὰ πρὸς τὸν πατέρα του. Ἀλλὰ τὴν ἀντίθεσιν ἐκείνην δὲν τὴν ἐχώνευε, διότι οὔτε καὶ τὸν λόγον της εὕρισκε. Πρὸς τί; Πόθεν ἡ καθημερινὴ εἰσχώρησις τοῦ τυχόντος μέχρι τοῦ οἰκογενειακοῦ ἀσύλου, τοῦ ἱεροῦ; Πρὸς τί ὁ συγχρωτισμὸς ἐκεῖνος μετὰ τῶν ἀγροίκων, ἡ οἰκειότης πρὸς ραυλοβίους, ἡ θλίψις κακούργων πολλάκις χειρῶν; Τί εἶδος ἐγωϊσμὸς καὶ ἰδιοτέλεια ἔπρεπε νὰ εἶνε ἡ

1 Ἴδε σελ. 165.

ἀνεχομένη, ὄχι βέβαια πρὸς διόρθωσιν τῶν κακῶν, τοιαύτας βεβηλώσεις, ὑποκρισίας καὶ ἐξευτελισμούς; Τί γλῶσσα ἦτο ἐκείνη, τὴν ὁποίαν ὡμίλει πρὸς τοὺς ἐκλογεῖς ὁ πατήρ του; . . . Ἀ νὰ καὶ ἡ μήτηρ του ἐκεῖ καὶ ἡ ἀδελφή του ἡ μεγάλη, μειδιῶσαι καὶ φιλοφρονοῦσαι τὸ πρὸ αὐτῶν παρελαῦνον πλῆθος. Πῶς εἶχον γυρίσει τὰ μυαλὰ τῶν πτωχῶν αὐτῶν γυναικῶν, ὥστε νὰ νομίζουν ὡς εὐτυχίαν ὑψίστην τὸ νὰ τιμηθῇ ὁ σύζυγος καὶ ὁ πατὴρ διὰ τῆς ψήφου τοῦ συρρετοῦ ἐκείνου, ὡς συνυποψήφιος τοῦ Μήλια!... Καὶ ὁ νέος τὰ ἐσκέπτετο αὐτὰ μυστικῶς, ἐνῷ εἰς τὸ πρόσωπόν του ἔλαμπε μειδίαμα καὶ ἐφαίνετο εὔνους πρὸς ὅλους καὶ κατευχαριστημένος . . . Δι' αὐτὸ δὲν τῷ ἐμήνυσεν ὁ πατήρ του νὰ πάῃ στὸ σπίτι ἀμπονόρα; Μὲ τί ἰσχὺν νάντιταχθῇ αὐτὸς μόνος εἰς τὴν γενικὴν ὑποκρισίαν; Εἰς ποῖον καὶ μὲ τί θάρρος νάνακοινώσῃ τὰς σκέψεις του; Ποῖος θὰ τον ἤκουεν ἐκεῖ χωρὶς νὰ τον οἰκτείρῃ; Μήπως αὐτὸς ὁ πατήρ του, δι' αὐτάς του τὰς ἰδέας ἀκριβῶς, δὲν ἦτο ἀπηλπισμένος πλέον περὶ αὐτοῦ καὶ δέν τον εἶπε τόσες φορὲς μουρλὸ γιὰ δέσιμο; Ἢ μήπως θὰ τον ἐνόει ἡ Μαργαρίτα ἡ ἁπλῆ, ἡ λαϊκὴ Μαργαρίτα, ἂν ποτὲ τῇ ὡμίλει;

Τὴν νύκτα ἐκείνην δὲν ἐκοιμήθη σχεδὸν διόλου. Ἀργὰ κατακλιθεὶς μὲ βομβοῦσαν ἐκ τῆς ὁλημερίου ἐργασίας καὶ τοῦ ἑσπερινοῦ θορύβου τὴν κεφαλήν, ἔστρεφε μὲ ταχύτητα ἰλιγγιώδη τὰ γεγονότα τῆς ἡμέρας, ἐρ' ὧν εἶχεν ἀνάγκην νὰ σκεφθῇ ἐπειγόντως καὶ νάποφασίσῃ. Ἐντὸς τοῦ σκότους τοῦ δωματίου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου διεγράφοντο ἀμυδρῶς φωτεινὰ τὰ τετράγωνα τῶν δύο παραθύρων, τοῦ λογισμοῦ του τὰ ἐνδάλματα προσελάμβανον ὄψεις φωσφορώδεις, ἀλληλοδιωκόμενα, πίπτοντα, ἐξαφανιζόμενα, ἀναγεννώμενα. Ἡ μακρὰ αὕτη παρέλασις συνεσσώρευσε τὸ αἷμα εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ ἔκαμε τοὺς μηνιγγάς του νὰ κτυποῦν ὡς σφύραι. Ἐσχεδίαζε προπάντων τὴν συνομιλίαν τὴν ὁποίαν θὰ ἔκαμνεν αὔριον μετὰ τοῦ Γιακουμάκη Στέφα. Τὸ πρᾶγμα δὲν ἦτο ὀλίγον σοβαρόν. Ἔπρεπε νὰ σπεύσῃ αὐτὸς καὶ νὰ ὑπάγῃ νὰ τον εὕρῃ διὰ νὰ εὐκολύνῃ τὰς ἐξηγήσεις, τὰς ὁποίας θὰ ἐδίσταζεν ἴσως ἐκεῖνος νὰ κάμῃ μόνος του. Αἱ λεπτομέρειαι τῷ ἤρχοντο ἐπιμόνως καὶ ἀνέπλασσε τὴν φυσιογνωμίαν τοῦ γέροντος εἰς ἑκάστην του φράσιν, τῆς ὁποίας προσδιώριζε κατὰ νοῦν καὶ τὸν χρωματισμόν. Ἀ, θὰ τον ἐνθουσίαζε, θὰ τον ἐθάμβονε, θὰ τον κατέπλησσεν, ἦτο βέβαιος... Ἀλλ' ὁ πατήρ του; Πῶς θὰ διετίθετο ἀρά γε πρὸς τὴν ἀπόφασίν του αὐτήν; Κακά, πολὺ κακά, τὸ ἤξευρε. Θὰ ἦτο ἀμετάπειστος, θὰ συνέβαιναν μεταξὺ των σκηναί. Ἀλλὰ δὲν ἔπρεπε νὰ φοβηθῇ τίποτε. Οὕτως ἔπρεπε νὰ κάμῃ καὶ οὕτω θὰ ἔκαμνε.

Μεταξὺ τῶν δύο γεροντικῶν φυσιογνωμιῶν, τὰς ὁποίας ἐφαντάζετο ἀντιθέτως διατεθειμένας, ἐπρόκειτο ὁ ἀγών. Ἀλλ' ἀπὸ τοῦδε ὁ Τόνης ἐρρέμβαζε περισσότερον ἢ ἐσκέπτετο. Αἱ εἰκόνες δηλαδὴ τῷ ἤρχοντο σωρηδὸν καὶ ἀκουσίως, ἄνευ τῆς λογικῆς σειρᾶς, τῆς προκαλουμένης ἐνσυνειδήτως διὰ νὰ ἐπέλθῃ ἓν συμπέρασμα. Ἐν μέσῳ τοῦ κυκεῶνος ἐκείνου ἀνέλαμπον οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς Μαργαρίτας, ἡ πυρρά της κόμη, τὸ στιλπνὸν κασκέτον τοῦ πάππου, τὸ ἐξυρισμένον του πρόσωπον, αἱ βαθμίδες τῆς κλίμακος μὲ τὰς κεφαλὰς τῶν παιδίων, τὸ ὑψηλὸν κωδωνοστάσιον τῆς Παναγίας μὲ φυσιογνωμίαν ὡσεὶ ἀνθρωπίνην, οἱ σάκκοι τοῦ ἀλεύρου οἱ συσσωρευμένοι παρὰ τὴν πλάστιγγα, αἱ φαβορίται τοῦ πατρός του καὶ τὰ χρυσᾶ του τὰ γιαλιά, τὰ καρὲ τῆς γιατέκας τοῦ Λούκα, χωρὶς ὥμους· καὶ ἡ ἄλυσις αὕτη τοῦ ῥεμβασμοῦ μὲ τοὺς ἐμπερδευμένους κρίκους, ἡ ἀνακινουμένη καὶ παταγοῦσα, τὸν ἐκράτει ἀνηλεὴς ἐν ἐγρηγόρσει ναρκώδη, μέχρις οὗ ἀναλάμψασα διὰ τῶν κενῶν τῶν περσίδων ἡ αὐγή, τῷ ἐχάρισεν ὀλίγον ὕπνον ὀνείρων μεστόν.

Ε'

«Ἴσια μ' ἔδεκει! ἴσια μ' ἔδεκει!» εἶχε βρυχηθῇ πρὸ τῆς Μαργαρίτας ὁ Γιακουμάκης Στέφας, μαθὼν ἀπὸ ἕνα καλὸν φίλον — ποτὲ δὲν λείπουν οἱ εὐλογημένοι αὐτοί, — τὰ περὶ τῶν ἐρώτων της θρυλήματα.

Ὅταν ὁ ἰσχυρὸς τοῦ ὁποίου κατεχράσθησαν ἕως τώρα τὴν ἀγαθότητα, βλέπῃ, ὅτι εἶνε ἀνάγκη νὰναλάβῃ πλέον τὸ κράτος του, τὴν φράσιν αὐτὴν συνήθως ἐκστομίζει, ὡς ἀπόφασιν ἀνέκκλητον, αὐταρχικήν, ἀποκλείουσαν καὶ τὴν παράκλησιν καὶ τὴν συζήτησιν: Ἴσια μ' ἔδεκει!

Ὅλα κι' ὅλα, ἀλλ' αὐτὸ δὲν θὰ το ἠνείχετο ποτὲ ὁ Γιακουμάκης καὶ ἦτο ἀπόλυτος κύριος νὰ μή το ἀνεχθῇ. Ἴσια μ' ἔδεκει! Εἰμποροῦσε νὰ συγχωρήσῃ κάποιαν ἀντίστασιν, ἠμποροῦσε νὰ μὴ βιάσῃ τὴν ἐγγονὴν νὰ πάρῃ ὁποιον ἤθελεν ἐκεῖνος, ἠμποροῦσε, παραβλέπων πᾶσαν ὑπόσχεσιν πρὸς τοὺς Κατσουρελέους, νάφίνῃ νὰ περνᾷ ὁ καιρὸς χωρὶς ἀπόφασιν, χωρὶς τέλος, ἠμποροῦσε τὸ κάτω-κάτω νὰ της δώσῃ ὁποιον θὰ ἤθελε καὶ αὐτή... ναί, ἀλλὰ ἴσια μ' ἔδεκει! Ἀτιμίες μὲς τὸ σπίτι του δὲν ἐσήκονε αὐτὸς καὶ ἐπροτιμοῦσε νὰ τους σκοτώσῃ ὅλους καὶ νὰ σκοτωθῇ ὕστερα καὶ ὁ ἴδιος — αὐτὸ τὸ εἶπε τοὐλάχιστον, — μὰ νὰ μὴ γελάσῃ ὁ ἕνας καὶ ὁ ἄλλος μὲ τὴς ἄσπρες του τρίχες!... Ἦταν καλὸς γιὰ τὴν τιμὴ τοῦ σπιτιοῦ του νὰ διώξῃ ὄχι τὸν Τοκαδέλο, τὸν Πατριάρχη τὸν ἴδιο!... Τὰ παιδιὰ δὲν ἔφταιγαν, τὸ ξέρει· ἦταν βέβαιος ὅτι ἀγαπιοῦνταν σὰν ἀδρέρφια... μὰ τί νὰ τους κάμῃ ποῦ ὁ κόσμος εἶνε κακὸς καὶ οἱ γειτόνοι ἄρχισαν νὰ τους κουβεντιάζουν; «Τί εἶνε ἐτοῦτα ποῦ ἀκούω, σιὸρ Γιακουμάκη!» τοῦ εἶπεν ὁ φίλος του. Τί νὰ τους κάμῃ; Εἰς τὴν ἀρετὴ τοῦ φτωχοῦ ὁ κόσμος δὲν πιστεύει καὶ ὅπου ἰδῇ ἀφέντη νὰ μπαίνῃ σὲ σπίτι, στοχάζεται χίλιες ἀτιμίες — κόσμος κακός!

Καὶ πλήρης πείσματος εἰς τὰς σκέψεις αὐτάς, αἱ ὁποῖαι ἔβραζον μέσα του ἀπὸ χθές, χωρὶς νὰ τας ἔχῃ ἐμπιστευθῇ εἰς κανένα, ἐδούλευε τὴν πρωίαν ἐκείνην ὀργίλος διὰ μικρᾶς λεπίδος εὐλυγίστου ἐπὶ τοῦ μαρμάρου τοῦ Φαρμακείου, τὸν πολτὸν τῆς κινίνης, τὴν ὁποίαν ἐπρόκειτο νὰ κάμῃ χάπια. Ὁ ἄνθρωπος ὁ δώσας τὴν παραγγελίαν, — εἷς χωρικὸς διαβολάνθρωπος, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἄρρωστη τὴν γυναῖκά του καὶ ἐν ᾧ παρεκάλει μὲ τὴν ψυχήν του τὸν Θεὸν νὰ τον λυτρώσῃ ἀπὸ τὸ περιττόν της βάρος, ἕνεκα

τῆς κοινωνικῆς ἀνάγκης ἐξώδευεν ἕνα χρόνο τόρα τοὺς κόπους του καὶ τοὺς ἱδρῶτάς του εἰς τὰ Φαρμακεῖα,—ἵστατο ἐκεῖ πλησίον στηρίζων τὴν μίαν χεῖρα ἐπὶ τῆς ὀσφύος καὶ παρακολουθῶν τὴν ἐργασίαν μὲ ὄμμα ζοφερόν. Ἂν ἦτο δυνατὸν νὰ ρίψῃ καὶ ὀλίγον δηλητήριον μέσα εἰς τὸν πολτὸν ἐκεῖνον!... Ὁ δὲ Μαρῆς, ὁ καλὸς μαθητευόμενος, μὲ κόμην χωρισμένην εἰς τὸ μέσον ἐπιμελῶς καὶ μὲ μίαν μικρὰν κοραλλίνην καρδίαν κρεμαμένην ἀπὸ τῆς ἁλύσεως τοῦ ὡρολογίου του,—καὶ ἦτο ἡ μόνη ἴσως τὴν ὁποίαν εἶχεν,—ἵστατο πλησίον τοῦ Γιακουμάκη, στηρίζων τὰ νῶτα ἐπὶ τοῦ ὄπισθεν ἑρμαρίου καὶ παρακολουθῶν μὲν καὶ αὐτὸς τὴν κατασκευὴν τῶν σφαιριδίων, ἀλλ' ἐγείρων συχνότατα τοὺς μαύρους του ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸ ἀπέναντι παράθυρον—κλειστὸν ἀκόμη δυστυχῶς... Ὁ Μαρῆς διέτρεχε τὴν περίοδον ἐκείνην τῆς ζωῆς του κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ εὔκολος αὐτὸς ἔρως τῶν παραθύρων καὶ τῶν ὁδῶν ἦτο τὸ μόνον του μέλημα. Συνέθετε στίχους χωλούς, ἀπεστήθιζεν ὅλας τὰς ἐρωτικὰς συλλογάς, ἀνεγίνωσκε τὰς ἐπιφυλλίδας τῶν ἐφημερίδων καὶ ἔγραφε νεκρανάλατα ἐρωτικὰ γράμματα μὲ ἄνθη καὶ ἀκροστιχίδας—ὅλα ψεύτικα. Οὐδ' ὑπῆρχεν ἐλπὶς νὰ παρέλθῃ κανονικῶς ἡ περίοδος αὕτη ἡ νεανική· ὁ Μαρῆς ἦτο ἀπὸ τὴν πάσταν τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων ποὺ καὶ ἄνδρες ἐρωτολογοῦν, ὡς παιδία. Ὁ Γιακουμάκης ἦτο πλέον ἀπηλπισμένος ὅτι θὰ ἐμάνθανέ ποτε αὐτὸς καθὼς πρέπει τὴν ἐργασίαν του καὶ ἂν δὲν ἦτο, κατὰ δυστυχίαν, ἐξάδελφος τοῦ φαρμακοποιοῦ τρίτος, θὰ ἐφρόντιζεν ἐγκαίρως νὰ καταστήσῃ ἄλλον ἐκεῖ μέσα ἐπίδοξον διάδοχόν του.

Αἱ παλαιαὶ εὐρύνωτοι πολυθρόναι, αἱ παρατεταγμέναι ἔνθεν καὶ ἔνθεν, ἦσαν ὅλαι κεναί, μὲ συμπεπιεσμένα προσκεφάλαια, ἐγείροντα τὴν ἰδέαν ραθύμου ἐξαπλώματος καὶ φλυαρίας μακρᾶς. Ἑνωρὶς ἀκόμη καὶ δὲν εἶχεν ἔλθει κανείς, οὔτε ἰατρός, οὔτε φίλος, οὔτε κἂν αὐτὸς ὁ κύριος Μαρκίδας, ὁ ἰδιοκτήτης φαρμακοποιός, ὁ ὁποῖος δὲν ἐνοοῦσε ποτὲ νὰναλάβῃ ἐργασίαν πρὸ τῆς ἑνάτης, πρὶν ἤθελε παίξει δηλαδὴ κανένα **κορδόνι** καὶ συνομιλήσει καμμίαν ὥραν εἰς τὴν Λέσχην τὴν ἀπέναντι τῆς οἰκίας του. Ἀλλ' οἱ ἄνθρωποί του ἤδη εἰργάζοντο. Ὁ Πανανός, ὁ πολὺ ἀφελὴς ὑπηρέτης, ἀπὸ μέσα εἰς τὸ ἐργαστήριον, ἐκοπάνιζε λιναρόσπορον, ἀντήχουν δ' ἐκεῖθεν οἱ κρότοι τοῦ χαλκίνου του κοπάνου, πνιγμένοι μὲν ὁσάκις ἐκτύπα εἰς τὸν πυθμένα τοῦ ἰγδίου, καθαροὶ δὲ ὡς κώδωνος ὁσάκις προσέκρουε κατὰ τῶν πλευρῶν. Ἀκτῖνες τινὲς τοῦ χειμερινοῦ ἡλίου προσπίπτουσαι πλάγιαι καὶ διαπερῶσαι τοὺς ὑαλοπίνακας ἢ τὰ κρυστάλλινα ἀγγεῖα μὲ τὰ χρωματιστὰ ὕδατα, ἐξαπέστελλον, διέσπειρον ἐντὸς τοῦ Φαρμακείου ποικιλόσχημα καὶ ποικιλόχρωμα ἐνδάλματα. Τὸ ἰδιαίτερον ἐκεῖνο κράμα τῶν ὀσμῶν, τὸ ἀποτελούμενον ὁμοίως εἰς κάθε φαρμακεῖον ἐκ τῶν μᾶλλον ἐπικρατουσῶν, ἐξουδετεροῦτο σήμερον ἐκ τῆς ζωηρᾶς ἀποφορᾶς τοῦ φανικοῦ ὀξέος, τοῦ ὁποίου προσφάτως εἶχεν ἀνοιχθῆ ἐν δοχεῖον. Οἱ τοῖχοι, οἱ γύρω γύρω σκεπασμένοι ἀπὸ ὑψηλὰ ὑαλόφρακτα ἑρμάρια, ἐστηριγμένα ἐπὶ ἄλλων εὐρυτέρων μὲ κίτρινα καλύμματα, ἀπετέλουν παράταξιν πλουσίαν ἰδιοτρόπων καὶ ποικίλων φιαλῶν καὶ φιαλιδίων καὶ δοχείων καὶ κυτίων μ' ἐπιγραφὰς λατινικὰς μαύρας, ἀναγινωσκομένας ὑπὸ τὰς ὑάλους καὶ ἄλλας ἐπὶ συρταρίων μικρῶν, πολλὰ τῶν ὁποίων δὲν ἦσαν καλὰ κλεισμένα. Καὶ ἀπέστιλβον ὡσεὶ μετὰ βίας, θαμβὰ κάπως ὑπὸ τοῦ χρόνου, τὰ ἄπλυτα ὑαλώματα καὶ τὰ βερνικωμένα ξύλα καὶ αἱ ἀμαυραὶ πορσελάναι καὶ οἱ κρύσταλλοι καὶ αἱ μικραὶ ὑδραργυρωμέναι σφαῖραι τῆς διακοσμήσεως, αἱ ἀνταν‌ακλῶσαι στρεβλὰ καὶ ἠλλοιωμένα ὡς ἐντὸς ἀσθενικοῦ ἐγκεφάλου τὰ πέριξ ἀντικείμενα. Μεταξὺ δὲ ὅλων αὐτῶν ἔλαμπε ζωηρῶς καὶ ἡ φαλάκρα τοῦ Γιακουμάκη, κύπτοντος ἐπὶ τῆς μαρμαρίνης τραπέζης, φαλάκρα τὴν ὁποίαν περιέστρεφον τρίχες τινὲς λευκαὶ ὡς μετάξιναι καὶ τὴν ὁποίαν, μὴ ὑποφέρων ὑπὸ στέγην τὸ κασκέτον οὐδὲ θέλων ἐλαφρότερον κάλυμμα, ἄφινεν ὁ κύριός της ἔτσι γυμνήν, ὡς την ἐνθυμοῦνται ἀπὸ χρόνια ἐκεῖ μέσα, τὸ στοιχεῖο τοῦ παλαιοῦ ἐκείνου Φαρμακείου, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀποτυπωθῆ ὁλόκληρον, ἔλεγες, ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ τοῦ Γιακουμάκη Στέφα.

Παλαιὸν Φαρμακεῖον, περιελθὸν ἀπὸ τοῦ πατρὸς εἰς τὸν υἱὸν καὶ ἀπὸ τούτου μετ' ὀλίγον εἰς τὸν ἔγγονον! Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἀφ' ἧς ἐτελέσθη ἐκεῖ ἐπὶ τοῦ μαρμάρου σου ὁ πρῶτος ἁγιασμός, πόσας εἴδες ἕως σήμερον μεταβολὰς καὶ εἰς τὴν κοινωνίαν καὶ εἰς τὴν ἐπιστήμην! Ἀλλ' εἰς τὸ μικρὸν τρίγωνον, τὸ περικλειόμενον ὑπὸ τῆς θαλάσσης, ὅπου τὰ περισσότερα ἀποκρυσταλλοῦνται ὡς ἐμπόδια πάσης προόδου καὶ παντὸς καινοῦ, σὺ παρέμεινες ὅμοιον καὶ ἀπαράλλακτον! Τὰ δύο κυκλικὰ ἀγγεῖα τὰ ἐπὶ τῶν δύο σου παραθύρων ἀποτεθειμένα ἐξ ἀρχῆς καὶ αἰώνια, τὸ ἓν μὲ πράσινον καὶ τὸ ἄλλο μὲ κόκκινον ὕδωρ,—οἱ ἑτερόχροοι αὐτοὶ ὀφθαλμοί σου, τέρας, εἶδον τὰ πάντα ψυχροὶ καὶ ἀπαθεῖς καὶ ἀναλλοίωτοι. Ἐπὶ τῶν καθεδρῶν σου ἐξαπλοῦνται ἀκόμη τὸ ἑσπέρας ἄνθρωποι τῶν ἰδεῶν ἐκείνων καὶ συζητοῦν περὶ τῶν νέων πραγμάτων μὲ πνεῦμα παλαιόν, εἰς τὸ βάθος δὲ τῶν δοχείων σου ὑπάρχουν τὰ ἴδια φάρμακα, παρασκευαζόμενα διὰ τῶν ἰδίων μεθόδων, κατὰ τὰς συνταγὰς τῶν παλαιῶν δοττόρων τῆς Πίζας καὶ τοῦ Παταβίου. Ὁ νέος τῆς σήμερον ὁ πατῶν τὸ γυμνὸν καὶ σκεβρωμένον πάτωμά σου, ἐπιστρέφει εἰς μίαν ἀτμοσφαῖραν παρελθόντος ἀραιὰν καὶ κινδυνεύει νὰ πάθῃ ἀπὸ ἀσφυξίαν· ὁ δὲ ἀσθενής, ὁ στέλλων σοι τὴν συνταγὴν κανενὸς νέου ἰατροῦ, παραπέμπεται μὲ περιφρόνησιν εἰς ἄλλο προοδευτικώτερον κέντρον. Οὐδ' ἐμπνέουν πολλὰς ἐλπίδας περὶ τοῦ μέλλοντός σου, αἱ νεανικαὶ χεῖρες εἰς τὰς ὁποίας θά σε παραδώσουν. Ἐὰν τίποτε ἔκτακτον δὲν ἐπιταχύνῃ ἢ μεταβάλῃ τὴν κανονικήν σου ἐξέλιξιν, τρέχεις τὸν κίνδυνον νὰ μένῃς ἀκόμη ἐκεῖ μὲ τὸ ἴδιον ἐξωτερικὸν καὶ μὲ τὸ ἴδιον ἐσωτερικὸν καὶ νὰ πωλῆς, μὲ βλακώδη ἔκφρασιν αὐτοπεποιθήσεως ἐπὶ τῶν ἑτεροχρόων σου ὀφθαλμῶν, κινίνην καὶ καλομέλανον καὶ μουρουνόλαδον, ὅταν ὅλα τὰ φάρμακα θὰ ἔχῃ ἀντικαταστήσει—ποῖος ἠξεύρει!—τὸ ἄριστον ὕδωρ!...

Αἴφνης ἤνοιξεν ἡ θύρα καὶ ὁ ἀπέναντι πραγματευτής, παχὺς καὶ κοντὸς ἄνθρωπος πολὺ ἀστεῖος, χωρὶς νὰ εἰσέλθῃ, ἐστάθη παρὰ τὸ ἄνοιγμα καὶ προτείνων τὴν γελαστήν του μορφήν, ἀπήγγειλε μὲ στόμφον:

«*Εἶνε δὲ μεγάλη καὶ φοβερὰ καὶ ἀπαραδειγμάτιστος*; . . .»

Ἀλλ' ἀντὶ τῆς ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ τόνου συμπλήρωσις, τὴν ὁποίαν κατὰ τὴν συνήθειαν ἑκάστης σχεδὸν πρωΐας ἐπερίμενεν ἀπὸ τὸν Γιακουμάκην, ὁ γέρων ἀπήντησε δύσθυμος:

«Κλεῖσε, σιὸρ Παυλάκη, τὴν πόρτα καὶ μπάζει φαρμάκι!»

Ὁ σιὸρ Παυλάκης ὑπήκουσεν, ἔκλεισεν, εἰσῆλθεν, ἀλλ' ἐπανέλαβε μ' ἐπιμονήν:

«*Εἶνε δὲ μεγάλη καὶ φοβερὰ καὶ ἀπαραδειγμάτιστος*; . . .»

Ὁ Γιακουμάκης οὔτε τόρα δὲν συνεπλήρωσε τὴν φράσιν, ἀλλ' εἶπε κινῶν σχετλιαστικῶς τὴν κεφαλήν, ἐν ᾧ ἐσύναζε τὰ σφαιρίδια τῆς κινίνης ἐντὸς τοῦ ξυλίνου κυτιδίου:

«Ἄφησέ με, σιὸρ Παυλάκη, νὰ ζῆς! Ἔχω ἄλλον κάβουρα σήμερα στὸ κεφάλι μου . . . (Πενῆντα τέσσαρα λεφτά, ἄθρωπέ μου!)

— Κάβουρα; Παναγία βοήθα! Πρώτη μου βολὰ ποὺ ἀκούω κάβουρα σ'ἀνθρώπινο κεφάλι. Μὰ μ' οὔλο τὸν κάβουρα, τί σοῦκανε νὰ πῆς ἔτσι γιὰ τὸ *ἀντέτι*: *ἡ πέμπτη ἐκείνη ἐντολὴ εἶς ἀγάπης*!;

Καὶ ἱκανοποιημένος πλέον διὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ ρητοῦ,—ἐξ ἑνὸς ἐκκλησιαστικοῦ λόγου ὁ ὁποῖος εἶχε κάμει πολλὴν ἐντύπωσιν εἰς τὸν Γιακουμάκην καὶ ἐνεθυμεῖτο τὰς φράσεις του,—ὁ Παυλάκης ἐξέπεμψεν ἕνα γέλωτα ἠχηρὸν καὶ ἐξαπλωθεὶς ἐπὶ μιᾶς πολυθρόνας, ἐξεδίπλωσε τὸ μανδῆλί του, κόκκινο μπολιάρικο, καὶ ἀπεμύχθη θορυβωδῶς. Ὁ Γιακουμάκης ἐξηκολούθει σείων τὴν κεφαλήν, χωρὶς νὰ ἠξεύρῃ κανεὶς ἂν τὸν ἑαυτόν του ἐσχετλίαζε περισσότερον ἢ τὸν ἄνθρωπον μὲ τὴν διαρκῆ εὐθυμίαν καὶ τὰ περίφημα ἀντέτια του.

«Γιὰ κάθε πρᾶγμα χρειάζεται νὰ ὑπάρχῃ καὶ ἡ ὄροξι» εἶπεν ἀποφθεγματικῶς.

«Πίστεψέ μου, ἀφεντικό!» ἐπεκρότησεν ὁ χωρικὸς ἐξερχόμενος, ἀφοῦ ἐπλήρωσε πέντε δεκάρες, μίαν πεντάραν, καὶ πῆρε ὑπόλοιπον ἓν μονόλεπτον.

«Καὶ τί χρεία ἔχεις ἐσύ, πέρ ντίο σαντο, νὰ σοῦ λείπῃ ἡ ὄροξι!» ἠρώτησεν ὁ Παυλάκης «Ἡ σταφίδα σοῦ βράχηκε ἢ τὸ καράβι σοῦ βούλιαξε;

— Ὅποιος ἔχει φαμελιά, σιὸρ Παυλάκη μου, τοῦ βρέχεται κάθε μέρα ἡ σταφίδα καὶ τοῦ βουλιᾶνε τὰ καράβια.

— «Ἄ, ναί . . . ναί πές, εἶνε ἡ φαμελιά» εἶπεν ὁ Παυλάκης εἰρωνικῶς. «Μωρ'ἀκοῦς ἐκεῖ κάβουρας καὶ ἡ φαμελιά. Ἂς εἶχα κ' ἐγὼ φαμελιὰ καὶ ἂς ἐχορεύανε στὸ κεφάλι μου οὔλοι οἱ καβοῦροι τοῦ ρεπάρου».

Ἐκ τούτου ἐπεχείρησαν ἐκεῖ ἐκ τοῦ προχείρου ν'ἀναπτύξουν οἱ δύο μίαν πρακτικὴν περὶ οἰκογενείας φιλοσοφίαν,—συνομιλία, εἰς τὴν ὁποίαν εὔελπις ἐπὶ τοῦ θέματος ὁ νεαρὸς Μαρῆς ἔρριπτεν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν κανένα **πόντο**. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ σιὸρ Παυλάκης εὗρε τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐνθυμηθῇ τὰ ἀντέτια του καὶ νὰ ἐρωτήσῃ τὸν φίλον του ἂν αὔριο θὰ ἐπήγαιναν εἰς τὸν ἑσπερινὸν τσοῦ Ἁγίου Ἰγνατίου, ὁ ὁποῖος ἐτιμᾶτο ναὶ μὲν διὰ ναίσκου ἐν συνοικίᾳ τῆς πόλεως δυσωνύμῳ, ἀλλὰ δὲν ἦτο λόγος αὐτὸς νὰ μὴ τιμᾶται καὶ διὰ τῆς παρουσίας τῶν φιλακολούθων. Ὁ Γιακουμάκης δὲν ἐπεδοκίμασε τὴν τόσην ἀκρίβειαν καὶ εἶπε εἰς τὸν πραγματευτὴν ὅτι πολὺ πιθανὸν φέτος νὰ μὴ τὸν συνώδευεν.

«Ἄ, βλέπω καὶ εἶσαι μὲ τὰ ἔστρα σου σήμερα!» διεμαρτυρήθη ὁ σιὸρ Παυλάκης. Καὶ πῶς; Δὲν θυμᾶται ποῦ τὸ ἔχουν ἀντέτι, συνήθειο τόρα τόσα χρόνια νὰ πηγαίνουν μαζὺ καὶ νὰ γυρίζουν κατὰ τὴν Ἁγία Τριάδα νὰ πίνουν τὸν καφὲ εἰς τῆς Νικολέταινας, τῆς ἀνεψιᾶς του: Καὶ γιατὶ παναπῆ νὰ μὴν πᾶνε φέτος; Ἄ, ὅλα κι' ὅλα, μὰ τἀντέτια του ὁ σιὸρ Παυλάκης δὲν τὰ χαλάει. Τῶχει σὲ κακό. Μπᾶ! μπᾶ! Ἀλλ' ὁ Γιακουμάκης ἐπέμενεν. Ἀντέτια καὶ κολοκύθια. Ναί, βλέπεις δὲν θὰ τοὺς εὕρισκε ὁ χρόνος ἂν δὲν ἐπήγαιναν εἰς τὸν ἑσπερινὸ τοῦ Ἁγίου Ἰγνατίου . . .

«Ἔπειτα ἡ μερίες ἐκεῖνες δὲν εἶνε τόσῳ καλὲς» εἶπε πονηρῶς μειδιῶν ὁ Μαρῆς «καὶ νὰ σᾶς ἰδοῦνε ἐκεῖ γέρους ἀνθρώπους . , .

— Ντράπου, ντράπου!» τὸν διέκοψεν αὐστηρῶς ὁ Γιακουμάκης.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἀκριβῶς εἰσῆλθον εἰς τὸ Φαρμακεῖον, βροντοσυζητοῦντες μᾶλλον ἰταλιστὶ δύο ἰατροὶ ἐκ τῶν παλαιῶν, ἀνόμοιοι καὶ κατὰ τὴν μορφὴν καὶ κατὰ τὴν ἐνδυμασίαν—παχὺς καὶ ἀτημέλητος ὁ εἷς, ἰσχνὸς καὶ κομψευόμενος ὁ ἄλλος,—καὶ μὴ ἔχοντες κοινὸν παρὰ τὴν λαβήν, ὁμοίως λευκὴν ὀστεΐνην, τῶν ῥάβδων των. Μὲ τὴν διαφορὰν πάλιν ὅτι ἡ μὲν ῥάβδος τοῦ παχέος ἦτο πολὺ λεπτή, ἐν ᾧ τοῦ ἰσχνοῦ ἦτο χονδροτάτη.

«Μπογκιόρνο, σινιόροι!

— Προσκυνῶ, ντεντόροι μου, προσκυνοῦμε!

— Τί νέα ντούνκουε; Πῶς τάκοῦτε σεῖς ἐδῶθενε τὰ πράγματα;

— Τὰ ἴδια, ντετόρο μου, ὅπως τάκοῦτε καὶ μέσαθε.

— Πᾶ νὰ πῇ;

— Πᾶ νὰ πῇ κόσμος χαϊμένος, τόπος φτωχὸς καὶ κακοροίζικος, ποῦ βγαίνοντας τσῆ τσιποῦρες ποῦ ἤρθανε σήμερα τὴν αὐγή, τἄλλα οὖλα εἴμαστε γιὰ πνίξιμο.

— Ἀλήθεια, καϊμένε Παυλάκη. Κάτι τσιποῦρες τόσες, ποῦ εἶνε πρᾶμμα ράρο καὶ βίος ἀπὸ δαῦτες. Στὸν Ἄμμο ποῦ πέρναα τόρα, χαλάει ὁ κόσμος.

— Κρῖμας! Νὰ μὴν ἔρθουνε ἀμπονορήτερα. Δὲν τῶξερα ὁ καϊμένος καὶ πῆρα κρήας. Θὰ πάρω ὅμως τόρα-τόρα καμμία δύο λίτρες γιὰ τὸ βράδυ νὰ τση κάμω ψητές.

— Μὲ σέσκλα πᾶνε πολὺ ὄμμορρα...Γιά, νὰ κάτσω ἔδεπα ποῦ εἶνε ἀπάγκιο.»

[Ἕπεται συνέχεια] ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΛΛΗΝΕΣ ΗΘΟΠΟΙΟΙ

ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΥ

Ὁμολογῶ ἀπροκαλύπτως ὅτι ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν σπανίως ἐσύχναζον εἰς τὸ Ἑλληνικὸν θέατρον, ὁσάκις δὲ μετέβαινον, δὲν μετενόουν διότι δὲν ἤμουν ἔνθερμος θιασώτης του. Ἀλλ' ἐξαιρετικῶς διὰ τὴν κυρίαν Παρασκευοπούλου ἠσθανόμην ἀκαταγώνιστον ἐπιθυμίαν νὰ τὴν ἀκούσω καὶ νὰ τὴν γνωρίσω προσωπικῶς. Πρὸ τριῶν τεσσάρων ἐτῶν εἶχον ἀναγνώσει τόσα ἄρθρα δι' αὐτὴν εἰς τὰς ἐφημερίδας τῆς Αἰγύπτου, τόσους ἐπαίνους καὶ τόσα ἐγκώμια, τὰ ὁποῖα καί τοι ἐθεώρουν ὑπερβολικῆς φιλοπατρίας ἀποκυήματα, παραγόμενα ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος, ἔνθα πᾶν τὸ ἑλληνικὸν παρίσταται ὡς ὑπέροχον, ἐν τούτοις μοὶ ἐγαργάλιζον τὴν ἐπιθυμίαν νὰ τὴν ἴδω. Ὁ πατριωτισμὸς θολόνει συνήθως τὴν κρίσιν, τὰ κοινότερα δὲ πράγματα λαμβάνουσι τότε φανταστικόν τι μεγαλεῖον. Ὁ ἀξιόλογος οὗτος πατριωτισμὸς ἐνόμιζον ὅτι εἶχεν ἐπιδράσει εἰς τὸ πνεῦμα τῶν ἐν Αἰγύπτῳ συναδέλφων μου καὶ ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ. Ἀλλ' ὅτε εἰς ἓν τῶν τερψιθύμων χωρίων τῶν Παξῶν, ἀνέγνωσα τὰς κρίσεις τῶν Ἀθηναϊκῶν ἐφημερίδων, αἵτινες μετὰ τοῦ αὐτοῦ ἐνθουσιασμοῦ ἀνέγραφον τὰς ἀρετὰς τῆς ἑλληνίδος ἠθοποιοῦ, ἐξομολογοῦμαι τὴν ἁμαρτίαν μου, μὲ ὅλας τὰς ἐκλογικὰς περιπετείας μου, ἤρχισα ἀλληλογραφίαν μετὰ ψυχραίμου φίλου μου, μὴ ἐνθουσιαζομένου εὐκόλως, μεμφομένου ὅλα καὶ περὶ οὐδενὸς τρέφοντος μεγάλην ὑπόληψιν, ἀλλὰ παραδόξως τὸν φίλον μου τοῦτον εὗρον ἐκφραζόμενον μὲ στρόφας λυρικὰς ὅπως μὲ πείσῃ περὶ τοῦ ἐξόχου ταλάντου τῆς νέας ὑποκριτρίας. Δὲν περιωρίσθη δὲ εἰς τοῦτο μόνον, ἀλλ' ὡς ἀρίχθην εἰς Ἀθήνας, μὲ συνέλαβεν εἰς τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν καὶ μὲ ἤγαγε κατ' εὐθεῖαν εἰς τὸ θέατρον τοῦ «Παραδείσου» ἔνθα ἐδίδετο ἡ «Γαλάτεια» τοῦ Βασιλειάδου.

Ἡ ἔκπληξίς μου ὑπῆρξε πολὺ μεγαλειτέρα ἢ ὅσην προσεδόκα ὁ φίλος μου. Ἡ Γαλάτεια δὲν μοῦ εἶνε ἐκ τῶν συμπαθεστέρων ἔργων τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας· τὸ εἶχον ἀκούσει ἄλλως τε πολλάκις παιζόμενον ἀπὸ διαφόρους ἑλληνίδας ἠθοποιοὺς καὶ τὸ γεγονὸς τοῦτο ἐμείωσε τὴν περὶ τοῦ δράματος ἐκτίμησίν μου. Ἀλλ' ἡ Παρασκευοπούλου ἄλλως ἐπαρουσίασεν εἰς τὰ ὄμματά μου τὴν παρθενικὴν Γαλάτειαν, μεταβαλλομένην διὰ τοῦ ἔρωτος εἰς μέγαιραν. Ἡ ἡρωὶς ὑπὸ τὴν δραστικὴν δύναμιν τῆς ἠθοποιοῦ ἀνέζη καὶ εἰς τοὺς μελιρρύτους λόγους της ἔβλεπον ζωντανὴν τὴν Γαλάτειαν, ἀφελῆ, παθαινομένην, ἐρῶσαν, κακουργοῦσαν, συντριβομένην καὶ θνήσκουσαν ὑπὸ τὸ πλῆγμα τῆς μαχαίρας τοῦ Ρέννου. Ἐπάθαινον τὴν ὥραν ἐκείνην ὅτι ὅταν εἶδον πρὸ δωδεκαετίας τὴν Σάραν Βερνάρ, καὶ ἠσθανόμην τὸ πρῶτον τότε, ὅτι εὑρίσκομαι πρὸ μεγάλης ἠθοποιοῦ, ἥτις ἐνεβάθυνεν εἰς τὰ μυστήρια τῆς τέχνης καὶ ἀναπαρίστα μὲ ὅλην τὴν δύναμιν τοὺς χαρακτῆρας οὓς ἐλεπτούργησεν ἡ γραφὶς περιφανῶν συγγραφέων. Εἶδον ἔκτοτε τὴν Ἑλληνίδα καλλιτέχνιδα εἰς πλεῖστα ἔργα. Εἰς τοὺς διαφόρους χαρακτῆρας οὓς ὑποδύεται δίδει πάντοτε ψυχὴν καὶ ὑπὸ τὴν ὑποκριτικὴν αὐτῆς δύναμιν λαμβάνουσι σάρκα, νεῦρα καὶ αἷμα οὗτοι. Ἡ πρώτη ὅμως ἐκείνη παράστασις

Μερόπη.

μὲ ἐκράτει εἰς γοητείαν. Ὅταν εἶχε τελειώσει τὸ δρᾶμα καὶ ἡ Γαλάτεια ἐκυλίετο αἱμόβρεκτος ἐπὶ τοῦ δαπέδου, κατειχόμην ἐξ ὅλων ἐκείνων τῶν συναισθημάτων, ἅτινα γεννῶνται ὅταν ἀκροασθῇ τις μέγαν ῥήτορα, ἀναγνώσῃ μέγαν ποιητὴν ἢ ἀκούσῃ ὑπέροχον ὑποκριτήν. Εὑρισκόμην εἰς προφανῆ συγκίνησιν, τὴν συγκίνησίν μου δὲ ταύτην συνεμερίζετο πλῆθος πολὺ ἐν ἐνθουσιασμῷ ἀκρατήτῳ χειροκροτοῦν καὶ ζητωκραυγάζον.

Μήδεια.

Ἀνῆλθον ἐπὶ τῆς σκηνῆς καὶ εἰσῆλθον εἰς τὸ *καμαρίνι* τῆς ἠθοποιοῦ. Ἀκόμη ἐφόρει τὸν ἀρχαϊκὸν χιτῶνα τῆς Γαλατείας. Αἱ ὠλέναι της ἦσαν γυμναὶ καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἔφερε τὴν θεατρικὴν φενάκην ἀκόμη. Ἰσχνή, μὲ ἀρχαΐζουσαν κατατομήν, μὲ κοιλωμένας παρειάς, μὲ κυανώσεις ὑπὸ μεγάλους καὶ σπινθηροβολοῦντας ὀφθαλμούς, μεσαίου ἀναστήματος, ἐν νευρικῇ ἀεικινησίᾳ διαρκῶς, μὲ εὐλυγισίαν γαλῆς, δὲν εἶνε ὡραία κατὰ τὴν πλαστικὴν ἔκφρασιν τῆς λέξεως, ἀλλ' ἔχει ἐκείνην τὴν μυστηριώδη χάριν τοῦ σκηνικοῦ κάλλους, ἥτις ἀναπληροῖ τὴν πλαστικότητα τοῦ σώματος. Τὴν ὥραν ἐκείνην ἐδίπλωνε τὰς ἐσθῆτας τῆς Γαλατείας καὶ τὰς ἐτοποθέτει εἴς τινα τῶν γωνιῶν τοῦ σανιδοπήκτου θεατρικοῦ θαλαμίσκου.

Τὸ *καμαρίνι* της πενιχρόν, μὲ ἕνα σκοτεινὸν καθρέπτην, μὲ ἓν μόνον κάθισμα, χωρὶς τάπητα, χωρὶς καλλυντικὰ ἐργαλεῖα, ἐφαίνετο μᾶλλον ὡς κελλίον φυλακῆς ἢ ὡς *καμαρίνι* πρωταγωνιστούσης ἠθοποιοῦ, ἥτις εἶχεν ἀναστατώσει τὴν ἑλληνικὴν πρωτεύουσαν. Καὶ καλὰ ποῦ ὑπάρχει καὶ αὐτὸ τὸ *καμαρίνι*· εἰς ἄλλα ὑπαίθρια θέατρα οὔτε αὐτὰ δὲν ὑπάρχουν. Ὄπισθεν μιᾶς σινδόνης μεταλλάσσουν οἱ ἠθοποιοὶ συνήθως τὰς ἀμφιέσεις των ὅπως δύνανται προχειρότερον. Οἱ ἀρχιτέκτονες τῶν θεάτρων τοῦ εἴδους τούτου, οὐδέποτε φροντίζουν διὰ τὰς ἐσωτερικὰς ἀνάγκας τῶν ἠθοποιῶν. Τοῦτο οὐδόλως ἐνδιαφέρει αὐτούς.

— Θὰ ὑποφέρετε εἰς αὐτὸ τὸ θέατρον, κυρία μου, ἔτσι ἀνοικτὸν καὶ ἄνευ τῶν ἀπαραιτήτων μέσων.

— Ὦ ! ὑποφέρω καὶ πολύ, ἀλλὰ τί νὰ κάμω, μήπως ὑπάρχουν καλλίτερα θέατρα ;

Ἐνσαρκον ἄγαλμα.

Αὐτὴ ἦτο ἡ πρώτη γνωριμία καὶ ἡ πρώτη συνομιλία μου μετὰ τῆς κυρίας Παρασκευοπούλου. Ἡ φρασεολογία της ἔχει προσλάβει πολὺ ἐκ τῶν δραματικῶν διαλόγων. Ἡ καθημερινὴ μελέτη καὶ ἡ ὑπόδυσις τῶν δραμάτων ἀφῆκαν πολὺ ἀπὸ τὴν φρασεολογίαν των εἰς τὴν γλῶσσαν της, διὸ ἀκούετε λέξεις ἐκπεμπομένας ἀήθεις ἐν τῇ καθημερινῇ ὁμιλίᾳ. Τοῦτο εἶνε κοινὸν πάθημα τῶν ἠθοποιῶν. Πολλαὶ παθαίνουν κάτι χειρότερον· ἐνστερνίζονται τὸν χαρακτῆρα ἡρωΐδος, ὃν ὑποκρίνονται καὶ συμπεριφέρονται ὡς αὕτη ἐν τῷ καθημερινῷ βίῳ. Ἡ Παρασκευοπούλου δὲν πάσχει εὐτυχῶς ἀπὸ τὴν μανίαν ταύτην· ἐξεναντίας ἐκτὸς τοῦ θεάτρου εἶνε γυνὴ βλέπουσα ὅλας τὰς ἀνάγκας τοῦ βίου, αἰσθανομένη ὅτι ἐνῷ καθηδύνει καὶ ἐνθουσιᾷ τὰ πλήθη, αὐτὴ συντρίβεται μόλις δυναμένη νὰ κερδίσῃ τὸν ἄρτον αὐτῆς καὶ τοῦ τέκνου της.

Τὰς ὀλίγας στιγμάς, ἃς ἔμεινα πλησίον της, ἔμαθον τόσα περὶ τοῦ βίου της καὶ περὶ τῶν ταλαιπωριῶν της, τὰ ὁποῖα εἰς ἄκρον μὲ συνεκίνησαν. Ἦτο κόρη πτωχοῦ λεπτουργοῦ, ὅστις παρηκολούθει τοὺς θιάσους ἐργαζόμενος εἰς τὸ θέατρον. Ὁ πατήρ της συνήθως ἐλάμβανε μαζύ του εἰς τὴν σκηνὴν καὶ τὴν μικρὰν Εὐαγγελίαν. Οὕτως παιδιόθεν αὕτη εἶχε συγγένειάν τινα πρὸς τὸ θέατρον. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ δὲν ἐξεπαιδεύθη οὐδαμοῦ. Ὅ,τι ἔγεινεν, ἔγεινε μόνη της. Οὐδένα εἶχε διδάσκαλον οὔτε εἰς τὰ γράμματα οὔτε εἰς τὴν τέχνην. Αὐτοχειροποίητος ὅπως τόσοι ἄλλοι καλλιτέχναι. Μόνη της ἐδιδάχθη ν' ἀναγινώσκῃ, μόνη της νὰ μελετᾷ, καὶ ἐξ ἐνστίκτου ὅλως ἀντιλαμβάνεται τὸ πνεῦμα τῶν συγγραφέων οὓς ἀναγινώσκει, συμφώνως δὲ πρὸς αὐτὸ δίδει τὸν τύπον τῶν προσώπων, ἅτινα ὑποκρίνεται. Τίποτε δὲν ὀφείλει εἰς διδασκάλους, οὔτε τὸ ἀλφάβητον ἀκόμη. Αἱ ἄλλαι συνάδελφοί της αἱ

εὐρωπαϊαι αἱ μορφούμεναι εἰς δραματικὰς σχολὰς καὶ εἰς ᾠδεῖα, ἔχουσιν εἰς ἕκαστον τῶν δραμάτων τὰ πρότυπα, ἅτινα παρακολουθοῦσιν. Ἡ Παρασκευοπούλου ἴσως εἶδε εἰς παραστάσεις τινὰς τὴν Σάραν Βερνὰρ εἰς τὴν Κυρίαν μὲ τὰς Καμελίας, ἐκ καλλιτεχνικοῦ ὅμως ὁρμεμφύτου προσεγγίζει τὴν μεγάλην ἠθοποιὸν καὶ εἰς πλεῖστα ἄλλα δράματα, εἰς εὐτυχεῖς δὲ στιγμὰς οὐδόλως ὑπολείπεται αὐτῆς. Τώρα πῶς κατωρθώθη ἡ αὐτοδίδακτος αὕτη καλλιτέχνις νὰ ἀνέλθῃ τόσον ὑψηλά, ὥστε νὰ προσελκύῃ ἀκριβῶς τὸν κόσμον ἐκεῖνον, ὅστις συνηθίσας εἰς εὐρωπαϊκὰ θέατρα, δὲν δύναται οὔτε νὰ ταρπῇ οὔτε ν' ἀνθέξῃ εἰς κακότεχνον ὑπόκρισιν; Ἐδῶ ἀκριβῶς ἔγκειται τὸ μυστήριον τοῦ καλλιτεχνικοῦ αἰσθήματος μεθ' οὗ γεννᾶται ὁ ἀληθῆς καλλιτέχνης. Μεγάλη ἀντίληψις καὶ μεγάλη καλαισθησία ἐμόρφωσαν ταύτην. Δὲν τῆς ἐχρειάσθησαν διδάσκαλοι διὰ νὰ γίνῃ ὅ,τι εἶνε· ἂν εἶχε τοιούτους, ἂν ἔμενεν ἔτη τινὰ εἰς τὴν Γαλλίαν ἢ τὴν Γερμανίαν, τότε θὰ ἦτο ἀπὸ τὰς ἠθοποιοὺς ἐκείνας, αἵτινες μετροῦνται εἰς τὰ δάκτυλα τῆς μιᾶς μόνον παλάμης. Ἀλλ' ἡ ἰδική μας καλλιτέχνις ἔζησεν ὡς κόρη λεπτουργοῦ, μέσα εἰς πλανοδίους θιάσους, τοὺς ἀναβιβάζοντας τὰ δράματα ἐπὶ τῆς σκηνῆς μὲ ὅ,τι ἔχουν καὶ ὅ,τι δὲν ἔχουν. Αὐτοὺς εἶχεν ὡς πρότυπον καὶ ὡς διδασκάλους, οὐδένα ὅμως τούτων εὐτυχῶς οὔτε ἠκολούθησεν οὔτε ἐμιμήθη. Ἐπῆρε δρόμον ἰδικόν της, διὰ τοῦτο δὲ δὲν εὕρισκεν οὐδέποτε θέσιν εἰς τοὺς Ἑλληνικοὺς θιάσους. Οὐδεὶς τὴν ἤθελε· καὶ αὐτὴ μόνη της, στερουμένη, πεινῶσα σχεδόν, πάσχουσα, νευρική, ἔχουσα ὅμως ὅλην τὴν ἐνέργειαν τῆς ψυχῆς, ἥτις διακρίνει τῶν συμπατριωτῶν της Κεφαλλήνων τὴν φύσιν, περισυνέλεξεν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ θραύσματα διαλυθέντων θιάσων καὶ τῇ ἐπικουρίᾳ τούτων περιῆλθε χώρας ξένας, παριστάνουσα εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ εἰς τὴν Ρωσσίαν, μὲ μυρίους κόπους, μὲ χίλια βάσανα, πρὸ οὐδενὸς διστάζουσα καὶ ἀρκουμένη εἰς τὴν μεθυστικὴν δόξαν τῶν θεατρικῶν θριάμβων· οὕτω κατώρθωσε νὰ ἀνυψώσῃ τὸ Ἑλληνικὸν θέατρον καὶ ἐλθοῦσα εἰς Ἀθήνας νὰ ἴδῃ τὴν ἐκλεκτοτέραν μερίδα τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας παρελαύνουσαν πρὸ αὐτῆς, ἵνα ἀποτίσῃ τὸν φόρον τοῦ θαυμασμοῦ της πρὸς ἀληθῆ ὑπέροχον καλλιτέχνιδα.

Τὰς Ἀθήνας κατέκτησε κυρίως διὰ τοῦ δράματος τοῦ Δουμᾶ «Ἡ Κυρία μὲ τὰς Καμελίας». Ἡ Μαργαρίτα Γωτιὲ ἐγένετο δι' αὐτῆς δημοτικωτάτη. Εἰς τὴν μνήμην δὲ τοῦ ἀθηναϊκοῦ κοινοῦ μένει ἀνεξαλείπτως ἐντετυπωμένη ἡ θεατρικὴ ἐκείνη εἰκών, τῆς βαθέως αἰσθανομένης, τῆς ἀλγούσης, τῆς ἐρώσης καὶ θνησκούσης γυναικός, ὡς τὴν παρουσιάζει ἡ Παρασκευοπούλου, ἑταίρας τοῦ ὑψηλοῦ τῶν Παρισίων ἑταιρισμοῦ. Μοῦ ἔτυχε νὰ ἴδω τὸ δρᾶμα τοῦτο πολλάκις καὶ ἀπὸ ἐξόχους ἠθοποιούς· ἑκάστη τούτων τὸ διερμηνεύει κατ' ἰδίαν ὅλως μέθοδον. Ἄλλως ἀναλύει ψυχολογικῶς καὶ ὅλως διάφορον παρουσιάζει τὴν θεατρικὴν εἰκόνα τῆς Μαργαρίτας ἑκάστη ἐξ αὐτῶν. Ἄλλη εἶνε ἡ Μαργαρίτα ἀπὸ τὴν Σάραν καὶ ἄλλη ἀπὸ τὴν Δοῦζε. Ἀλλὰ καὶ διαφόρως ἐψυχολόγησεν ἐπὶ τοῦ τύπου τούτου ἡ ἑλληνὶς ἠθοποιός.

Ἐν τῇ θεατρικῇ εἰκόνι ἣν παρουσιάζει ἡ Παρασκευοπούλου ἐνυπάρχει ἡ κατ' ἐξοχὴν ἀνθρωπίνη ἀλήθεια· αἱ ἐκστάσεις τοῦ ἔρωτος, αἱ ἀλγηδόνες τοῦ ἀποχωρισμοῦ, ἡ νόσος τῆς ψυχῆς, ἡ νόσος ἡ καταβιβρώσκουσα τὴν σάρκα καὶ ἐκμηδενίζουσα τὸν ὀργανισμόν, ὅλα διαγράφονται ἐν τῇ φυσικῇ αὐτῶν μορφῇ. Ἐκ τῆς πραγματικῆς ἀληθείας, ἐκ τῆς ψυχολογικῆς ἀληθείας, ἐκ τῆς φυσιολογικῆς ἀληθείας ἡ Ἑλληνὶς ἠθοποιὸς ἐξήγαγε τὴν καλλιτεχνικὴν ἀλήθειαν, καταληπτὴν εἰς ὅλους καὶ εἰς ὅλων τὰς ψυχὰς εἰσδύουσαν καὶ ἀναταράσσουσαν αὐτάς.

Εἶνε περίεργος ἡ ψυχολογικὴ ἀνάλυσις τοῦ προσώπου τῆς Μαργαρίτας, ὡς τὴν διερμηνεύει ἡ Κυρία Παρασκευοπούλου. Ἀπὸ τῆς πρώτης αὐτῆς ἐμφανίσεως ἐπὶ τῆς σκηνῆς, ἀποπνέει τὸ μεθυστικὸν ἐκεῖνο ἄρωμα τοῦ καλλυντηρίου γυναικὸς τοῦ ἐλαφροῦ κόσμου τῶν Παρισίων, ἐν τῷ ὁποίῳ ἡ Μαργαρίτα ζῇ, ὀργιάζει, σπαταλᾷ καὶ φθείρει τὴν ζωήν της. Ἑλκύει πλῆθος ὅλον ἐραστῶν, οἵτινες κομίζουσι πρὸ τῶν ποδίσκων της, ὄχι μόνον τὸ χρυσίον των ἀλλὰ καὶ τὸ αἷμα των καὶ τὴν τιμήν των. Τὸν πραγματικὸν χαρακτηρισμὸν τῆς γυναικὸς ταύτης ἔδωκεν ὁ Ζολᾶ ἀμίμητος διὰ τῆς φράσεώς του «λέαινα τῶν Παρισίων». Οὐδαμοῦ ἀλλοῦ πλὴν τῶν Παρισίων θὰ εὕρητε τοιαῦτα θηρία, ὧν τὸ μειδίαμα εἶνε αἴνιγμα καὶ ἀπάτη καὶ ἐμπαιγμός. Τοιαύτη γυνὴ λέαινα, ἐν διεφθαρμένῃ ἀτμοσφαίρᾳ ζῶσα, παρουσιάζεται ἐν τῇ πρώτῃ πράξει ἡ Παρασκευοπούλου ὡς Μαργαρίτα, γνωρίζουσα ὅλην τὴν ἀξίαν τῶν ἀνθρώπων. Εἰς τὴν γυναῖκα ταύτην δὲν εἶνε ὅμως ξένη οὔτε ἡ πικρία, οὔτε ἡ συνείδησις, δὲν λείπει δὲ ἀπ' αὐτῆς τίποτε ἄλλο ἢ περίστασίς τις, ἵνα ἐπιφέρῃ τὴν ἀντίδρασιν ἐν τῷ βίῳ της καὶ ἡ ἐπενέργεια ἑνὸς αἰσθήματος ἀνθρωπινωτέρου ὅπως συνδέσῃ πάλιν αὐτὴν πρὸς τὸν ἤρεμον βίον τῶν ἁπαλῶν αἰσθημάτων καὶ τῆς αἰωνίου ἀγάπης. Ὅλην ταύτην τὴν ψυχολογικὴν εἰνόνα ἁδρῶς χρωματισμένην παρουσιάζει ἡ Παρασκευοπούλου οὕτως, ὥστε ὁ θεατὴς ὁ βλέπων αὐτὴν ὀργιάζουσαν, περιφρονοῦσαν τοὺς σκορπίζοντας τὸ χρυσίον των, ἀναίσθητον πρὸ τῶν στεναγμῶν τῶν θυμάτων της καὶ καταβιβρώσκουσαν πᾶν ὅ,τι δύναται, νὰ διατίθηται συμπαθῶς πρὸς τὴν ἡρωΐδα, τὴν ὁποίαν ὁ ἔρως καὶ ἡ νόσος ἐξαγνίζει κατόπιν.

Εἰς τὰς μετέπειτα πράξεις τοῦ δράματος ἐξακολουθεῖ ἡ ψυχολογικὴ ἑνότης τοῦ χαρακτῆρος. Δὲν παρουσιάζει ἡ Παρασκευοπούλου τὴν γενικὴν εἰκόνα μόνον γυναικὸς ἐρώσης, ἀλλὰ τὴν ἰδίαν Μαργαρίταν κατεχομένην ἤδη ὑπὸ ἰσχυροῦ πάθους, εὐτυχοῦς, πλήρους νέων συγκινήσεων, καὶ δεινῶς ὑποφέρουσαν ὅταν βλέπῃ ἐξατμιζομένην τὴν εὐτυχίαν της καὶ ἀριπταμένους τοὺς τελευταίους φωτεινοὺς ρεμβασμούς της. Δὲν ἀλλάσσει ὅμως καὶ τὸ πρόσωπον διὰ τῆς ἀλλαγῆς τοῦ βίου. Πρὸ τῶν θεατῶν μένει ἡ ἰδία Μαργαρίτα Γωτιέ, ἀλλ' ἐρωτευμένη πλέον, εὐτυχὴς ἡ πάσχουσα, τὸ παρελθὸν τῆς ὁποίας εἰσδύει ἀμείλικτον εἰς τὸν νέον πνευματικὸν κόσμον εἰς ὃν ζῇ, ἡ δὲ ἀνοικτίρμων λογικὴ τοῦ πραγματικοῦ βίου τὴν στρέφει πάντοτε ὀπίσω καὶ τῆς ὑποδεικνύει ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν ὅτι δὲν δύναται δι' αὐτὴν νὰ ὑπάρξῃ

ἀναγέννησις, οὔτε νὰ διαλάμψῃ φαεινότερον τὸ μέλλον της. Τὰ χαρακτηριστικὰ σημεῖα τῆς ἑταίρας διαμένουσι πάντοτε καὶ εἰς τὰς μᾶλλον παθητικὰς στιγμὰς τῆς ὑποδύσεως. Τὸ καλλιτεχνικὸν ἔνστικτον τῆς κυρίας Παρασκευοπούλου τῇ κατέδειξεν ὅτι ἡ ἡρωὶς τῶν τριῶν τελευταίων πράξεων, δὲν εἶνε διόλου διάφορος γυνή, μὴ ἔχουσα οὐδὲν κοινὸν μὲ τὸ παρελθόν της. Μένει ἡ Μαργαρίτα, ἀλλὰ μόνον μὲ νέας ἐπιθυμίας, μὲ νέους ρεμβασμούς, μὲ νέας ἐλπίδας. Καὶ εἰς αὐτὴν ἀκόμη τὴν τετάρτην πρᾶξιν ὅτε ἐπιστρέφει εἰς τὸν πρῶτον αὐτῆς βίον, καὶ ζῇ ἐν μέσῳ τοῦ κόσμου τῶν ἑταιρῶν καὶ τῶν διεφθαρμένων ἀνδρῶν, φέρει ἐκ τῶν μεσολαβούντων αἰσθημάτων τὴν βαρυθυμίαν μόνον, ἣν ἀφίνει τὸ διαλυθὲν τῆς εὐτυχίας ὄνειρον. Ἐνταῦθα διαβλέπεις τὴν καλλιτεχνικὴν ὑπεροχὴν τῆς Παρασκευοπούλου, ἥτις μένει πιστὴ ἐν τῇ ἀληθείᾳ τῆς τέχνης μὴ ἐξιδανικεύουσα τὰ πρόσωπα ἅτινα ὑποδύεται πέραν τῆς ψυχολογικῆς καὶ φυσιολογικῆς ἀληθείας.

Τὸ δαιμόνιον δὲ τοῦτο τῆς ἀληθοῦς ἠθοποιοῦ τὸ βλέπει τις εἰς ὅλα τὰ δράματα, ἅτινα ὑπεκρίθη. Εἰς τὴν Μήδειαν ἥτις παρίσταται ἐν τῇ φαντασίᾳ μας ὄχι ὡς γυνὴ ἀλλ' ὡς ὕαινα σκορπίζουσα αἷμα καὶ ὄλεθρον, κινοῦσα ὅμως τὸν ἔλεον διότι διαφαίνεται ὅτι εἶνε τῆς μοίρας θῦμα, παρέσχε τὴν γυναῖκα ὡς τὴν ἐφαντάσθημεν, ὑπερτραγικῶς παράφρονα ἀγνώστων καὶ ἀφυσιολογήτων παθῶν ἔρμαιον. Ὅταν δὲ πάλιν διερμηνεύει ἀνθρωπινώτερα πάθη εἰς τὰ ἔργα τοῦ Βερναρδάκη τοῦ Δουμᾶ καὶ τοῦ Σαρδοῦ ἢ ἄλλων νεωτέρων συγγραφέων ἡ Παρασκευοπούλου διατηρεῖ τὴν ψυχολογικὴν ἁρμονίαν. τὴν αὐτὴν καλλιτεχνικὴν ἀλήθειαν ἣν ἀνελύσαμεν εἰς τὴν Μαργαρίταν Γωτιὲ καὶ ἥτις διαγράφεται ὁμοίως εἰς τὴν Φρανσιγιών, τὴν Φαιδώραν, τὴν Σιμόνην, τὴν Ὀδέτην, τὴν Μερόπην, εἰς τὴν Σεβερίνην καὶ εἰς τόσα ἄλλα δράματα, τὰ ὁποῖα μόλις προφθάνει νὰ μελετήσῃ, πιεζομένη ὑπὸ τῆς ἀνάγκης ν' ἀναβιβάζῃ πάντοτε νέα ἔργα, ἵνα ἱκανοποιήσῃ τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ ἀψικόρου Ἀθηναϊκοῦ κοινοῦ.

Πολλάκις δυσκολώτατα ἔργα ἀναβιβάζει μετὰ δύο-τρεῖς δοκιμὰς μόνον. Τοῦτο γνωρίζει ὅτι εἶνε βεβιασμένον, ἀλλὰ πρέπει νὰ ζήσῃ καὶ διὰ νὰ ζήσῃ πρέπει νὰ παίζῃ διαρκῶς, νὰ μελετᾷ αἰωνίως καὶ ν' ἀναβιβάζῃ νέα πάντοτε δράματα. Ἡ πυρετώδης αὕτη ἐργασία ἐξησθένησεν αὐτὴν ἀρκούντως. Παίζει ἄλλως τε εἰς ἀνοικτὰ θέατρα καὶ τὴν κατέχει ὁ φόβος μήπως ἀπολέσῃ τὴν φωνήν της. Καθ' ἑκάστην ἑσπέραν εὑρίσκεται ἐπὶ τῆς σκηνῆς χειμῶνα καὶ θέρος. Ἡ ἀδιάλειπτος αὕτη ἐργασία τὴν φθείρει· δὲν τῆς παρέχεται οὔτε μία ἡμέρα ἀναπαύσεως. Οἱ φόβοι οἵτινες κατέχουσι τὴν ἠθοποιὸν εἶνε ἴσως ὑπερβολικοί, ἀλλ' αὐτὴ ἡ καθημερινὴ ἐργασία ἀναντιλέκτως τὴν καταπονεῖ ὑπερβαλόντως. Καὶ ὅμως ὀλίγα κέρματα ἀπολαμβάνει μὴ ἐξασφαλίζοντα αὐτῇ ἄνετον βίον δι' ἑαυτὴν καὶ τὸ τέκνον της. Ἀλλαχοῦ αἱ καλλιτέχνιδες δὲν ἔχουσι μόνον τοὺς θριάμβους τοῦ θεάτρου ὡς γέρας τῆς τέχνης των. Τὴν ἐπιτυχίαν καὶ τὸν θαυμασμὸν παρακολουθεῖ τὸ χρυσίον καὶ αἱ ἀπολαύσεις τοῦ βίου. Ταῦτα εἶνε ἀναπόσπαστα μὲ τὴν δόξαν τοῦ σκηνικοῦ καλλιτέχνου. Ἐνταῦθα ὁ βίος τοῦ καλλιτέχνου ἀλλάσσει· καταντᾷ νὰ γίνεται φερέοικος καὶ νὰ κατατρίβῃ τὸν βίον του, ἀρκούμενος μόνον εἰς τὰς ἐπευφημίας τοῦ πλήθους. Οὕτω καὶ ἐκείνη ἥτις μᾶς προκαλεῖ τὰ δάκρυα ἀνὰ πᾶσαν ἑσπέραν καὶ ἐξεγείρει τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς μας μὲ μίαν της μόνην ἀλγεινὴν κραυγήν, μὲ αὐτὰ ζῇ καὶ αὐτὰ τὴν παρηγοροῦν εἰς τὸν βαρὺν καὶ ἐπώδυνον τῶν στερήσεων βίον. Καὶ τοῦτο εἶνε λίαν φυσικόν· τὸ θεατρικὸν μέλλον ἤρξατο μὲν προσελκύον τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὴν συμπάθειαν τοῦ καλλιτεχνικῶς ἀπολαμβάνοντος δημοσίου, ταῦτα δὲ ἀμφότερα κυρίως εἰς τὴν δρᾶσιν τῆς ἀσθενοῦς γυναικὸς ἣν σκιαγραφοῦμεν ὀφείλονται, ἀλλὰ εἰσέτι δὲν ἔφθασεν εἰς σημεῖον τοιοῦτον ὥστε εἰς τοὺς πρωτεργάτας του νὰ παρέχῃ βίου ἄνεσιν καὶ χλιδὴν ὅπως ἀλλαχοῦ. Ἀκόμη ὁ βίος τοῦ καλλιτέχνου εἶνε μαρτύριον γέμον στερήσεων καὶ μόχθων. Τοῦτο συναισθάνεται κάλλιστα, ἀλλὰ ἐργάζεται διὰ τὴν τέχνην μόνον, ἐγκαρτεροῦσα καὶ ἐλπίζουσα εἰς καλλίτερον μέλλον. Ὡς δεικνύουσι τὰ πράγματα τὸ μέλλον τοῦτο δὲν θὰ εἶνε πολὺ μακράν, εἰς δὲ τὴν δημιουργίαν τοῦ μέλλοντος τούτου, δὲν συνετέλεσαν ὀλίγον αἱ λεπτοφυεῖς χεῖρες τῆς Παρασκευοπούλου, ἥτις ἀπὸ τὸν ἄμορφον καὶ ἀσχημάτιστον ἀκόμη κόσμον τοῦ Ἑλληνικοῦ θεάτρου παρήχθη ἀρτία τῆς τέχνης πρωτεργάτις.

ΘΕΟΔΩΡΟΣ Α. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

Η ΛΥΓΕΡΗ

Βγῆκε ἀπὸ τὸ καλύβι της μεσάνυχτα ἡ Μαρία
καὶ μὲ περπάτημα γοργὸ τὰ μονοπάτια πῆρε
καὶ τάστερά κια τὰ χρυσᾶ, τὰ μαῦρα νυχτοπούλια,
ἐκεῖ ποῦ ἡ κόρη διάβαινε τῆς ᾠνάζαν, τῆς λένε.
«Ποῦ πᾷς, Μαροῦλα μου, ποῦ πᾷς νύχτα βαθειὰ μονάχη;
Γύρισε σπίτι σου προτοῦ ἡ μάννα σου ξυπνήσῃ.»
Κι' αὐτὴ διαβαίνει βιαστική, δὲ βλέπει, δὲν ἀκούει
οὔτε τ' ἀστέρια τὰ χρυσᾶ, οὔτε τὰ νυχτοπούλια.
Καὶ παρεμπρὸς ποῦ πέρασε, τὰ δένδρα καὶ τ' ἀέρι,
τὰ ρέματα κ' ἡ θάλασσα μουρμούριζαν 'ς τ' αὐτιά της·
«Εἶν' ὥρα τούτη μοναχὴ 'ς ταῖς ἐρημιαῖς νὰ τρέχῃς;
ἄχ! γύρισε μὴν ἄξαφνα ἡ μάννα σου ξυπνήσῃ.»
Κ' ἐκείνη πάντα βιαστικὰ περνᾷ καὶ δὲν ἀκούει
τὰ ρέματα, τὴ θάλασσα, τὰ δένδρα καὶ τ' ἀέρι.
Καὶ νὰ ποῦ φθάνει ἡ λυγερὴ καὶ μπαίνει σὲ καλύβι
πῶχει τὴ θύρα διάπλατη κι' ὅπου τὴν περιμένει
ὁ ἀγαπημένος της ὁ νιός, τῆς λεβεντιᾶς καμάρι.

. . . . . .

Πέρασαν ὧραις, πέρασαν, ἐπρόβαινεν ἡ αὐγοῦλα
καὶ τότε ἡ κόρη κίνησε 'ς τὸ σπίτι νὰ γυρίσῃ
καὶ μόλις ξαναφάνηκε χλωμὴ καὶ κουρασμένη
ἔκλαψαν τ' ἄστρα κ' ἔκλαψαν τὰ μαῦρα νυχτοπούλια,
τὰ ρέματα κ' ἡ θάλασσα, τὰ δένδρα καὶ τ' ἀέρι,
ἔκλαψε κ' ἔκλαψε πικρὰ κ' ἡ δόλια της μαννοῦλα.

ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ ΧΡΥΣΟΜΑΛΛΗΣ

ΒΙΒΛΙΑ ΚΑΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

Ἱστορίες τοῦ Γιάννου Ἐπαχτίτη.

« Ἱστορίες τοῦ Γιάννου Ἐπαχτίτη. Ἀθῆναι 1893.» Τοιαύτην ἐπιγραφὴν φέρει βιβλιάριον, ἁπλὰ καὶ πτωχικὰ τυπωμένον, μόλις ἑξηκοντασέλιδον· δὲν γνωρίζω ἂν διενεμήθη εἰς ἐφημερίδας, δὲν τὸ εἶδα που ἀναγγελλόμενον, τὸ ἀντίκρυσα μόνον εἰς τὴν βιτρίναν ἑνὸς βιβλιοπωλείου, καὶ ἴσως θὰ τὸ παρηρχόμην ἀδιαφόρως, ἂν δὲν εἶχε τὴν καλωσύνην νὰ μοῦ τὸ στείλῃ ὁ συγγραφεύς. Μετριόφρων οὗτος καὶ ἀποφεύγων ἢ φοβούμενος τὴν θορυβώδη δημοσιότητα, δὲν ἐφρόντισεν οὔτε περὶ τῆς κυκλοφορίας τοῦ βιβλίου του, δὲν ἐσημείωσεν ἐπὶ τοῦ ἐξωφύλλου του οὔτε πόσον πωλεῖται οὔτε ποῦ πωλεῖται τοῦτο, οὐδὲ ἔστερξε νὰ μᾶς ἀποκαλύψῃ τὸ ἀληθινὸν ὄνομά του, ὀχυρωθεὶς ὄπισθεν ψευδωνύμου· ἀλλὰ τί πρὸς αὐτό; ὁ Γιάννος Ἐπαχτίτης ὁ ψευδώνυμος κατέχει ἀληθινὴν καὶ πλουσίαν φλέβαν διηγηματογράφου. Αἱ τρεῖς ἐν τῷ βιβλίῳ **Ἱστορίες** μετὰ τῶν ὀλίγων στίχων τῶν ἐπισυναπτομένων ἐν τέλει αὐτοῦ μαρτυροῦσι περὶ τῆς ἰδιοφυίας του, μᾶς δεικνύουν ὅτι αἰσθάνεται τὴν ζωὴν καὶ ἀποδίδει τὸ αἴσθημά του μὲ δύναμιν ἐκφράσεως καὶ μὲ περιγραφικὴν εὕροιαν καὶ βλέπομεν ὅτι ἡ ζωὴ αὕτη τὴν ὁποίαν μᾶς παρουσιάζει μέσα εἰς τὸν κύκλον τῶν διηγημάτων του εἶνε μικρόν, ἀλλὰ γνήσιον τμῆμα τοῦ μεγάλου, τοῦ σφριγηλοῦ, τοῦ σημαντικοῦ βίου τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ· ἐκείνου ὅστις διαρρέει ὑπὸ τὴν θείαν σκέπην τῆς Φύσεως, καὶ φέρει λαμπροχάρακτον τὴν σφραγῖδα τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, καὶ εἶνε ἁπλοῦς καὶ ποιητικός, ἀδάμαστος καὶ ἡρωϊκός, καὶ εἶνε ἐναρμόνιος· μίαν ψυχὴν ἔχει καὶ μίαν γλῶσσαν. Καὶ τῶν Ἱστοριῶν αὐτῶν ἡ ψυχὴ ἀναδίδει ὡς ὁρμητικὴν φλόγα ἀπὸ τὸ ἀτελεύτητον φῶς τῆς ἐθνικῆς ψυχῆς· ἀρρενωπή τις μελαγχολία ἀναδίδετ' ἐξ αὐτῆς, ἡ μελαγχολία ἡ ἐκ τῶν ἐνδόξων ἀναμνήσεων, τῶν βαθμηδὸν ἀμαυρουμένων, τὰς ὁποίας μάτην ζητοῦν νὰ ἀναζωπυρώσουν οἱ πατριῶται καὶ νὰ ψάλουν οἱ ποιηταί, ἡ ἐκ τῶν πατρίων παραδόσεων, τὰς ὁποίας μάτην ἀκόμη φυλάττουν ὀλίγοι ἁπλοϊκοὶ ἀγρόται, καὶ λατρεύουν οἱ ποιηταὶ πάλιν. Καὶ τῶν Ἱστοριῶν αὐτῶν ἡ γλῶσσα, ὡς ἡ ψυχή των, εἶνε ἡ γλῶσσα τοῦ λαοῦ· ἀλλ' ὡς ἡ ψυχή των εἶνε μέρος τι μόνον εὐχαρακτήριστον τῆς πανελληνίου ψυχῆς, οὕτω καὶ ἡ γλῶσσά των, ἀγνοτάτη δημοτική, ποικίλλεται ὑπὸ λέξεων καὶ φράσεων, αἵτινες προσδίδουσιν εἰς αὐτὴν τοπικόν κάπως χαρακτῆρα, καὶ περισπῶσι τὴν προσοχὴν τοῦ ἀναγνώστου, καὶ ἴσως καὶ παρενοχλοῦσι τοὺς νομίζοντας ὅτι τὸ λεξικὸν τῆς δημοτικῆς δὲν εἶνε οὔτε πρέπει νὰ εἶνε ὀγκωδέστερον τοῦ καθημερινῆς χρήσεως λεξιλογίου των, καὶ ὀργιζομένους ἐναντίον τοῦ ποιητοῦ, ὅστις προτιμᾷ τὰ πλούσια μεταλλεῖα ἀπὸ τὰς ἰσχνὰς βιτρίνας. Ναὶ μὲν ὅλως διόλου ἄδικα δὲν εἶνε τὰ παράπονα τῶν ἀναγνωστῶν καὶ δὲν δικαιοῦται ἀπολύτως ὁ ποιητὴς εἰς κατάχρησιν τῶν δυσκολονοήτων λέξεων. Ὅμως καὶ δὲν πρέπει νὰ κρίνεται ὁ δημοτικὸς ποιητὴς ὁ χρησιμοποιῶν ἰδιωματικὰς λέξεις μὴ ἐννοουμένας ὑπό τινων ἐκ τῶν κατοίκων τῶν πόλεων ὡς κρίνονται οἱ σχολαστικοὶ ποιηταί, — ἂν συγχωρεῖται τοιοῦτον ὀξύμωρον—, λ. χ. ὁ Ἠλίας Τανταλίδης καὶ ὁ Κλέων Ραγκαβῆς, οἵτινες ἀψύχους σχηματισμοὺς παραγεμίζουν ἀμέτρως διὰ νεκρῶν λέξεων, τὰς ὁποίας ὡς τυμβωρύχοι ξεθάπτουν ἀπὸ τὰ ἀρχαῖα κείμενα καὶ τὰ λεξικὰ τῆς ἀρχαίας. Ἐξ ἐναντίας πᾶσαι αἱ λέξεις τὰς ὁποίας μεταχειρίζεται ὁ δημοτικὸς ποιητὴς εἶνε ὁλοζώνταναι, κυκλοφοροῦσιν ἀπὸ στόματος εἰς στόμα, περιλαμβάνονται εἰς τὸ μέγα ἄγραφον ἢ γραπτὸν σύνολον τοῦ λεξικοῦ τοῦ λαοῦ, τὸ ἀπαύστως καὶ ἀνεπαισθήτως ἐξογκούμενον, πλουτιζόμενον, ἀλλοιούμενον, ἔχουσιν αἷμα καὶ χρῶμα, δρόσον καὶ εὐωδίαν, ἀκούεις τὸ πτερύγισμά των εἰς τὸν ἀέρα, αἰσθάνεσαι τὴν λειτουργίαν των εἰς τὸν ναὸν τῆς φύσεως. Τινὲς ἐξ αὐτῶν ἔχουν τὴν χάριν νεοβλάστων δενδρυλλίων, ἄλλαι τὴν μεγαλοπρέπειαν αἰωνοβίων δρυῶν. Ἂν μερικαὶ ἐξ αὐτῶν εἶνε ἄγνωστοι εἰς τάξιν τινὰ κυρίων καὶ κυριῶν, δὲν θὰ ἐξαλειφθῶσι διὰ τοῦτο ἀπὸ τὴν βίβλον τῆς ζωῆς καὶ ἀπὸ τὴν χρῆσιν τοῦ ποιητοῦ.

Ὁ ποιητὴς δὲν γράφει δι' ὡρισμένας τάξεις κυρίων ἢ κυριῶν· τόσον τὸ καλλίτερον ἂν πάντες ἐξ ἴσου οἱ ἀναγινώσκοντες αὐτὸν εὑρίσκουσιν οἰκείας τὰς φράσεις του, γνωρίμους τὰς λέξεις του· καὶ πράττει σοφῶς ὁ ποιητὴς ὅταν πρὸς παράστασιν τοῦ δεῖνος ἀντικειμένου ἢ πρὸς ἔκφρασιν τῆς δεῖνος ἰδέας, μεταξὺ δύο λέξεων, αἵτινες ὑπόκεινται εἰς τὴν ἐκλογήν του, τῆς κοινοτέρας καὶ τῆς σπανιωτέρας, μεταχειρίζεται τὴν πρώτην· ἀλλ' ἡ περίστασις αὕτη δὲν παρουσιάζεται πάντοτε, καὶ ὅταν δὲ παρουσιάζεται, συμβαίνει ἐνίοτε ὥστε λόγοι λεπτοτέρας τινὸς καὶ ἀνωτέρας φύσεως νὰ παρεμποδίζωσι τὴν κατὰ τὸ φαινόμενον τόσον ἁπλῆν καὶ εὔλογον ταύτην προτίμησιν. Διότι πρὸς τοῖς ἄλλοις ὁ ποιητὴς—ὡς ποίησιν δὲ ἐννοοῦμεν ἐνταῦθα πᾶσαν δημιουργικὴν ἐργασίαν εἰς πεζὸν ἢ εἰς ἔμμετρον λόγον —περιγράφει ἀντικείμενα καὶ ἀποδίδει πράγματα· τὰ ἀντικείμενα καὶ τὰ πράγματα ταῦτα πῶς ἀλλέως θὰ περιγραφῶσι καὶ πῶς θὰ ἀποδοθῶσι παρὰ μὲ τὰ ἰδιά των ὀνόματα; Ἕκαστον τῶν ἀντικειμένων τούτων ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ ποιητοῦ ἓν καὶ μόνον ὄνομα ἔχει, καὶ δι' αὐτοῦ καὶ μόνου γνωρίζεται· δύναται ὁ βίος νὰ καταργηθῇ, καὶ ὁ κόσμος νὰ ἐξαλειφθῇ, καὶ ὁ ποιητὴς νὰ ἀλλάξῃ τὸν δρόμον του, ἢ νὰ θραύσῃ τὴν γραφίδα του, διὰ τὸ χατῆρι ἑκατοντάδων τινῶν ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι μὴ γνωρίζοντες τὰ πράγματα ἀγανακτοῦν διὰ τὰ ἄγνωστα ὀνόματα αὐτῶν; Ἀφ' ἑτέρου ὁ ποιητὴς κατέχεται ὑπὸ τῆς γοητείας τῶν λέξεων, ἀνεξαρτήτως τοῦ νοήματός των· πολλάκις ἡ λέξις τὸν συγκινεῖ ὡς γλυκύφθογγος ὀντότης αὐτοτελής, ἐκφράζουσα, πλὴν τοῦ ὑπ' αὐτῆς σημαινομένου, κάτι τι ἀρρήτως μουσικὸν καὶ δυσέκφραστον· καὶ ὅταν ἡ λέξις αὕτη πλήττῃ τὴν φαντασίαν του, τὴν καθηλώνει ἐπὶ τοῦ χάρτου ἀποδιώκων πᾶσαν ἄλλην κοινοτέραν συνώνυμον ἡ ὁποία μεθ' ὅλα της τὰ προσόντα, στερεῖται τῆς νέας, τῆς μαγνητικῆς ὡραιότητος ἐκείνης. Καὶ μὴ λησμονοῦμεν τέλος ὅτι ὁ ποιητὴς θέλει λέξεις, λέξεις, λέξεις· λέξεις νὰ θησαυρίζῃ καὶ λέξεις νὰ σπαταλᾷ· πολλάκις αἱ σπανιώτεραι εἶνε δι' αὐτὸν αἱ πολυτιμότεραι· ἀρκεῖ τὸ πάθος του νὰ μὴ τὸν ἀποξενώνῃ ἀπὸ τὴν φύσιν καὶ νὰ μὴ τὸν ἀπομακρύνῃ ἀπὸ τὴν ζωήν.

Δὲν γνωρίζω ἂν ὁ συγγραφεὺς τῶν « Ἱστοριῶν» συμμερίζεται τὰς σκέψεις μου. Βλέπω μόνον ὅτι ἔχει ἰδίαν κάπως ἀντίληψιν τῆς φιλολογικῆς γλώσσης, ἐξ ἧς τὸ ὕφος αὐτοῦ τὸ ἰδιαίτερον καὶ τόσον ἐναρμονίως διακείμενον πρὸς τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἐκφραζόμενα· ὕφος ἄκομψον ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, ἐκτυλισσόμενον εἰς μακροτενεῖς περιόδους, ἀλλ' εὔρωστον, καὶ πλούσιον καὶ καταχεόμενον, ὡς ρεῦμα δαψιλὲς ἐντὸς εὐρείας κοίτης καὶ συμπαρασύρον ἀφροντίστως χλωροὺς κλάδους καὶ ξηρὰ ξύλα. Ὕφος ὑποκειμένου τὸ ὁποῖον προσπαθεῖ ὅσον δύναται νὰ ἀποκρυβῇ καὶ νὰ λησμονηθῇ ὄπισθεν τῶν ἀντικειμένων τὰ ὁποῖα ἐκτυλίσσει, ἀτόμου τὸ ὁποῖον ζητεῖ νὰ ἐπιδείξῃ ἐν πάσῃ πίστει καὶ ἀκριβείᾳ τὴν ψυχὴν τοῦ λαοῦ τοῦ ὁποίου ἐλάχιστον μόριον ἀποτελεῖ· καὶ μολαταῦτα ὕφος συγγραφέως, ὅστις μὲ ὅλον τὸ αὐστηρῶς ἀντικειμενικὸν καὶ μὲ ὅλον τὸ ἀποκλειστικῶς τοπικὸν τῆς γλώσσης τὴν ὁποίαν μεταχειρίζεται, δὲν κατορθώνει, ὅ,τι εἶνε ἀκατόρθωτον: νὰ ἐξαλείψῃ ἐξ αὐτῆς τὰ ἴχνη τῆς ἰδίας του ψυχῆς, τῆς ψυχῆς ἡ ὁποία εἰργάσθη πρὸς διαρρύθμισιν ὁπωσδήποτε, καὶ διαπλάτυνσιν καὶ ἀνύψωσιν τῆς γλώσσης, διὰ μόνης τῆς φροντίδος τῆς συνθέσεως καὶ τῆς ἐκλογῆς τῶν αἰσθημάτων. Ἀλλ' ὁ Γιάννος Ἐπαχτίτης δὲν φαίνεται ὅτι κατέχεται ἀπὸ τὸν ὑψηλὸν καὶ τὸν εὔτολμον πόθον τῆς φιλολογικῆς διαμορφώσεως τῆς γλώσσης ἐπὶ εὐρείας βάσεως καὶ δι' ἐλευθέρας ἢ κανονικῆς συγκράσεως ποικίλων στοιχείων, τὸν πόθον τὸν κατέχοντα καὶ βασανίζοντα τινὰς ἐκ τῶν κορυφαίων παρ' ἡμῖν. Ὁ Ἐπαχτίτης ἐμελέτησε κατὰ βάθος τὸ τοπικὸν ἰδίωμα τῆς πατρίδος του· αὐτὸ γνωρίζει νηπιόθεν, αὐτὸ ἀνδρωθεὶς ἐσπούδασε καὶ ἐξηκρίβωσεν· εἰς αὐτὸ καὶ γράφει· ζητεῖ νὰ κτίσῃ ἐπὶ στενῶν ἴσως ἀλλὰ στερεῶν θεμελίων· φοβεῖται μήπως ἐργαζόμενος κατ' ἄλλον τρόπον, μᾶλλον ἐλευθέρως καὶ ὑποκειμενικώτερον, παραπλανηθῇ εἰς ἀδιεξόδους κόσμους καί, κατὰ τὸν στίχον τοῦ ποιητοῦ τῆς Ἐρωφίλης, «χτίσῃ πύργους στὸ γιαλό, περβόλια στὸν ἀέρα.» Καὶ μὲ τὴν γλῶσσαν ταύτην, τὴν ἐνέχουσαν ἰσχυρὰν δόσιν τοπικισμοῦ, δὲν παριστᾷ παρὰ πρόσωπα καὶ πράγματα τοῦ τόπου του. Διὰ ταῦτα καὶ αἱ λέξεις αἱ δυσερμήνευτοι κατὰ τῶν ὁποίων ἡμεῖς οἱ ἐν Ἀθήναις προσκρούομεν ἀναγινώσκοντες τὰ διηγήματά του, εἶνε λέξεις τῆς «τρεχούσης ὑπηρεσίας» εἰς τὴν πατρίδα τοῦ Ἐπαχτίτη ἀναφερόμεναι πᾶσαι εἰς τὸν βίον κατὰ τὰς ποικίλας ἐκδηλώσεις του ἐν τῷ οἴκῳ καὶ ἐν τῷ ἀγρῷ, καὶ δηλοῦσαι ἀντικείμενα τῆς τρεχούσης χρήσεως. Οἱ μὴ δυνάμενοι νὰ ὑποφέρωσι τὸ ἰσχυρὸν ἐξοχικὸν —καὶ διὰ πολλοὺς ἐξωτικὸν— ἄρωμα τὸ ἀναδιδόμενον ἐκ τῶν ἱστοριῶν τοῦ Ἐπαχτίτη, ἂς τὰς πετάξουν· ἀλλ' οὐδεὶς δικαιοῦται νὰ κατηγορήσῃ τὸν συγγραφέα των παρατάσσων τὰ συνήθη ἄρρητ' ἀθέμιτα ἐξ ὧν συνήθως ἀποτελεῖται ἡ πρόχειρος καὶ ἀνέξοδος κριτικὴ τοῦ δρόμου.

Τρεῖς εἶνε οἱ Ἱστορίες. Ἡ πρώτη εἶνε ὁ «Ξενιτεμός, σουλιώτικη ἱστορία». Ὁ συγγραφεὺς ἐνθυμεῖται καὶ περιγράφει τὰς συγκινήσεις τοῦ ἀποχωρισμοῦ, καθ' ἣν ἡμέραν ἔμελλε μικρὸς μικρὸς νὰ ξενητευθῇ, νὰ ἐγκαταλίπῃ τὰ ἀδερφάκια του τὰ πολυαγαπημένα, τὴν ἀκριβήν του μικρὴν γειτόνισσαν, τὴν Κίτσαν, τὴν ὁποίαν βλέπει διὰ τελευταίαν φορὰν «ἀπ' τὸ ψήλωμα τοῦ τοίχου», τὴν γηραιὰν *βάβα* του, τὴν σεμνὴν Σουλιώτισσαν τὴν ἀρχαϊκὴν καὶ περίφρονα γυναῖκα. ἐκ τῆς εἰκόνος τῆς μορφῆς καὶ τῆς ψυχῆς τῆς ὁποίας πληροῦται ὅλη ἡ ἱστορία. «Ἔβγαινε πάντα σὰν ἀφαιρημένη ἀπ' τὸ σπίτι, γιατί δὲ μπόραγε νὰ παρατήσῃ τὴν παλιὰ συνήθεια ποῦ 'χε νὰ πηγαίνῃ συχνὰ στὰ σπίτια τῶν δικῶν της καὶ στῶν ἀλλουνῶν σουλιώτων, κι ἀνέβαινε τὴς γλυστερὲς σκάλες τῶν σεραγιῶν, ποῦ χολογοῦσαν ἄλλη φορὰ ἀπ' τὴς βροντερὲς φωνὲς τῶν καπετάνιων καὶ τὸ βαρὺ μὰ στέρεο βῆμα τῶν καπετάνισσων, καὶ μοναχὰ τὰ μαλαματισμένα' ἅρματα τάβλεπε ψηλὰ στὸν τοῖχο κρεμασμένα (σὰ νὰ τ' ἄρῃσαν ἐπίτηδες νὰ φυλᾶν αὐτὰ τὸν τόπο τῆς ἐρημιᾶς καὶ τοῦ χάρου), μαυρισμένα ἀπ' τὴν καπνιὰ καὶ βουβὰ καὶ ὠρφανεμένα, καὶ τῆς φαίνονταν τὰ ρημόσπιτα τῆς Βροντολαγγάδας καὶ τ' Ἀραπομαχαλᾶ πῶς ἔγερναν τὴς μεγάλες πόρτες τους καὶ τὰ ψηλὰ παράθυρά τους νὰ την καταπιοῦν, πῶς οἱ κολῶνες τους ἔτρεμαν τὰ τὴν φοβερίσουν νὰ φύβγῃ, πῶς ὅλο τὸ σεράγι θὰ σωριάζονταν ἀπάνου της νὰ τὴν πλακώσῃ, καὶ σὰ σκιαγμένη σηκώνονταν βιαστικὰ κ' ἔφευγε κι ἀπὸ κεῖ ἀναστενάζοντας καὶ βογγῶντας ὤχ ἡ μαύρη κ' ἡ θλιβερή». Καὶ ἡ ἱστορία καταλήγει εἰς ἔξοχον παραίνεσιν τὴν ὁποίαν ἀπευθύνει ἡ Σουλιώτισα μάμμη ἀποχαιρετίζουσα τὸν ἔγγονον, ἔξοχον ἐν τῇ ὑψηλῇ της ἁπλότητι, καὶ ἰδιόρρυθμον ὅλως, διότι φωνογραφικῶς ἀποτυποῦται ἐν αὐτῇ τὸ ἰδίωμα τὸ ὁποῖον ἐλάλει ἡ ἀγράμματος, ἀλλὰ σοφὴ γερόντισσα. Ἀκολουθοῦσι τὰ «Κουδούνια, τσοπάνικη ἱστορία». « Ὁ ἥλιος κρέμαγεν ἀπὸ ψηλὰ κ' ἕνα σκοινὶ ἀκόμα ἤθελε νὰ βασιλέψῃ. Ἤσκιωναν κάτου οἱ λαγκαδιὲς καὶ τῶν βουνῶν τὰ πίσω ἔπαιρναν νὰ σκοτεινιάζουν. Ἔρριχνε κάθε ψηλὴ κορφὴ καὶ κάθε ράχη τὸν ἴσκιο της ἀντίπερα, κ' ἐνῷ τ' ἄστρι τῆς μέρας κατέβαινε ἀπ' τὴ μιὰ μεριὰ καὶ πάγαινε κάτου νὰ βουλιάξῃ, ἀνέβαιναν ἀπ' τὴν ἄλλη τὰ πλευρὰ καὶ τὸν ἀνήφορο τῶν βουνῶν οἱ μεγάλοι ἴσκιοι, τρέχοντας πέρα νὰ διαβοῦν καὶ ν' ἁπλωθοῦν ὁλοῦθε. Ἡ νύχτα πλάκωνε βιαστική, ὅσο κ' ἡ μέρα τράβαγε τὸ φῶς της, κ' ἔρριχν' ἀπάνου στὴς ρεματιὲς καὶ στὰ βαθιὰ ρουμάνια ἕν' ἀγανὸ κι ἀριὸ μαγνάδι, ποῦ ρόδιζαν πέρτοντας ἀπὸ πλευρὰ οἱ στερνὲς ἀχτίδες. Εἶχε περάσῃ ἡλιόρωτη αὐτήνη ἡ ἡμέρα, μὰ εἶχε βρέξει τὴν ἄλλη. Κ' ἦτον βαρὺς ὁ ἀνασασμὸς τῆς φύσης κι ἡ γαλήνη ταράζονταν μοναχὰ ἀπ' τὸ σκορπιστὸ γύρω λάλημα τῆς ρλογέρας κι ἀπ' τῶν κουδουνιῶν τὸν γλυκὸ βρόντο». Τοιαύτην ὥραν γυρίζοντες μὲ τὰ κοπάδια των οἱ δύο ἀγαπημένοι πιστικοί, ὁ Κώστας ὁ Λυκοκάπης κι ὁ Μήτρος ὁ Λαβίδας, συμφωνοῦν νὰ μεταβῶσι μαζὶ εἰς τὸ μεγάλο βλάχικο πανηγύρι νὰ προμηθευθοῦν κουδούνια διὰ τὰ κοπάδια των. Καὶ μεταβαίνουν ἐκεῖ, ἄμαθοι καὶ

ἄγριοι ἐν μέσῳ τόσου κόσμου, ὄχι ὅμως καὶ τόσον ἄτολμοι ὥστε νὰ μὴ κλέψουν τὰ κουδούνια τὰ ὁποῖα χρειάζονται καὶ νὰ τραπῶσιν εἰς φυγὴν ὁρμητικοὶ καὶ ἀκάθεκτοι. Περὶ τὸ ἀσήμαντον τοῦτο ἐπεισόδιον τῆς ποιμενικῆς ζωῆς ὁ συγγραφεὺς ἀναπτύσσει ὀλίγας σελίδας ἐκτάκτου περιγραφικῆς φαντασίας, κορυφουμένης περιεργότατα εἰς τὴν ἀπαρίθμησιν καὶ τὴν ἔμψυχον παράστασιν τῶν ἐν τῇ πανηγύρει πωλουμένων κουδουνιῶν. Τρίτη καὶ τελευταία ἔρχεται ἡ «Θειακούλα, ἱστορία τῆς παραμονῆς». Εἶνε τῶν Χριστουγέννων ἡ παραμονή, καὶ τὸ γλυκύτατον θέλγητρον τῆς ἑορτῆς καὶ τὸ ζοφερώτατα χειμερινὸν τῆς ἡμέρας, καὶ τὴν ποίησιν τῶν ὡραίων δημοτικῶν παραδόσεων, καὶ τὴν ἀπόγνωσιν τῆς μοναξίας καὶ τὴν συμφορὰν τοῦ γήρατος, ὅλα ὁμοῦ συμβολικῶς τὰ ἐμφυσᾷ εἰς τὸ πνεῦμα ἡ ἡρωὶς τοῦ διηγήματος, ἡ γραία καὶ πανέρημος Θειακούλα. Ἔξω χιονίζει. «Εἶχε σωπάσει κάθε φύσημα ἀνέμου κ' οἱ λευκόφτερες χιονόψυχες, οἱ ἀμάλαγες πεταλούδες τ' οὐρανοῦ, ποῦ πρῶτα σὰν τρελλὲς φτερακίζαν ἐδῶ κ' ἐκεῖ κι ἅμα ποῦ κάθιζαν στοὺς τοίχους καὶ στὰ κεραμίδια ἔσβηναν ἐλαφρὰ καὶ γλήγορα σὰν ἄσπρες σπίθες, τώρα ἔπεφταν ἀπὸ ψηλὰ χωρὶς πολλὰ τρελὰ πετάματα καὶ παιχνίδια στὸν ἀγέρα, μὰ πλειὸ βιαστικές, πλειὸ μεγάλες καὶ πλειὸ ἴσες κάτου. Κατέβαιναν κατέβαιναν γλήγορα καὶ μυστικά, ἀμέτρητες κι ἀτελείωτες ἀπ' τὰ βάθη τ' οὐρανοῦ, ποῦ θάν' ἔλεγες βιάζονται κανένας μὴ τὴς καταλάβῃ κ' ἤθελαν νὰ προφτάσουν. Κι ἄρχισαν νὰ σκεπάζουν γύρω ἀλαφρὰ κι ἥσυχα ὅλον τὸν κόσμο, ἄλλοῦ πυκνότερες κι ἄλλοῦ πλειὸ σκορπισμένες, σὰν ἀπ' ἀράχνη καλόπλεχτο πανί, ποῦ ἀλλοῦ εἶνε πλειὸ κρουστὸ κι ἀλλοῦ ἀγανὸ ἢ ξεσχισμένο».

Μὲ τοιοῦτον καιρὸν ἐγκαταλείπει ἡ ὑπέργηρως καὶ παντέρημος Θειακούλα τὴν πτωχικὴν τρώγλην της ἔνθα ἐρρίγει ἐκ τοῦ κρύου καὶ περιέρχεται ἀπὸ οἰκίας εἰς οἰκίαν καὶ εὔχεται τοῦ χρόνου καὶ μὲ τὸ λάλον στόμα της διηγεῖται ἱστορίας τῶν Καλικαντζάρων, τῶν ὁποίων ἡ μνήμη της εἶνε πλουσία ἀποθήκη· ἀλλὰ μόλις ἀποδέχονται τὰς εὐχάς της, καὶ ἀποδιώκουν εὐσχήμως τὴν φορτικὴν γραῖαν, ἡ ὁποία οὕτω περιπλανωμένη καταλαμβάνεται ἀπὸ τὴν νύκτα, καὶ πίπτει ἀποκαμωμένη ἐκεῖ ἀπέξω τῆς καλύβης της, καὶ ἀποναρκοῦται, καὶ σβύνει καὶ τῆς γίνεται σάβανον ἡ χιών. Καὶ τὴν θλιβερὰν φύσιν ἐν τῷ λευκῷ σιωπηλῷ της πένθει πληροῖ ἡ εἰκὼν τῆς Θειακούλας, ἐναργὴς ἐν τῇ πραγματικότητι αὐτῆς καὶ ἐν ταὐτῷ φανταστικὰς διαστάσεις προσλαμβάνουσα, ὡς πλαστική τις ἀλληγορία αὐτῆς τῆς λαϊκῆς ἠδυλάλου ποιήσεως, ἥτις ἀποθνήσκει ξένη ἐντὸς τῆς ἰδίας πατρίδος της, ἄστεγος, ριγοῦσα, ὑφ' ὅλων ἀποδιωκομένη διότι ὅλων συνταράττει τὴν μεγάλην ἑορτήν, τὴν ὁποίαν διάγουσιν ἀνέτως, ἀδιαφόρως, καὶ πεζότατα. «Μὲ βραχνιασμένη φωνὴ καὶ σὰν ἀπὸ βαθιὰ βγαλμένη, ἔκραξε μὲ παράπονο δυὸ τρεῖς φορὲς τὴ μαύρη κόρη της, Λένη, Λένη, καὶ πάλε γύρισε στὸ βαθὺ καὶ βαθύτερο κοιμισμό της. Τῆς ἦρθαν ὄνειρα στὸ νοῦ πλανόμορφα καὶ γοητεμένα, πόλεγε πῶς ἀληθεια τὰ θωροῦσε, καὶ πλάσματα ἱλαρά, μὰ γελασμένα τῆς παράσταινε ἡ φαντασία. Βρέθηκε ἄξαφνα κοντὰ στὴ φωτιὰ στὸ παραγώνι, ποῦ ἦταν καλόστρωτο κι ἁπαλό, ὅπως τό ξερε σὰν εἶχε τὴν Λένη, κ' ἔλαμπε ἡ φλόγα τῆς φωτιᾶς, καὶ πύρωναν ὡς πέρα τὰ χοντρὰ δαυλιὰ ποῦ καίγονταν μὲ βρόντο κ' ἡ Λένη τῆς παρέστεκε στὸ πλευρὸ καὶ συχνὰ τὴν ρώταγε μ' ἀγάπη κ' ἔγνοια. Καὶ ἄπλωσε ἁγάλια τὰ πόδια κεῖ στὴν ἀγγωνὴ καὶ πλάγιασε κεῖ στ' ἁπαλὸ στρῶμα. Κι' ἀποκοιμήθηκε γλυκά, ἐνῷ στ' αὐτιά της σώνονταν ἡ φωνὴ τῆς Λένης κ' ἔρευγε ἡ ζέστα τῆς καρδιᾶς, ὅσο ἔπεφτε στὸν ὕπνο . . .»

Ἡ ἱστορίες τοῦ Γιάννου Ἐπαχτίτη καταλήγουν εἰς δύο μικρὰ ποιήματα ἀξιοσημείωτα, τὰ «Μάτια» καὶ τὴν «Ἐπιγραφήν», διὰ τὸν πλοῦτον τῆς γλώσσης καὶ τὸ κάλλος σπανίων τινῶν ἐπιθέτων· οἱ στίχοι τοῦ πρώτου δὲν στεροῦνται λυρικοῦ κάλλους, ἀλλὰ προτιμῶ τὴν πλαστικὴν χάριν τοῦ δευτέρου, λαξευθέντος ὡς ἑξῆς:

Λουλοῦδι τοῦ περιβολιοῦ ξεχωρισμένο ἀπ' τἄλλα,
Ζήλεια κρυφὴ ποῦ τό βλεπε, χαρὰ τρελλὴ ποῦ τὄχε,
Μὰ κεῖ ποῦ τὸ καμάρωνε καὶ τἀκριβοθωροῦσε,
Ἀπάνου στὴ δροσοβολιά, στὸ μοσκοβόλημά του,
Φύσησε λίβας καψερὸς κι ἄνεμος βασκανιάρης,
Ποῦ τὴ δροσιά του ρούφησε, τὴ μυρουδιά του πῆρε,
Καὶ μαραμένο καὶ χλωμὸ τὸ πλάγιασε στὸ χῶμα.
Κλαῖτε τὸ ποῦ μαράθηκε, κλαῖτε καὶ ποῦ τὸ κλαίει.

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΑΝΑΛΕΚΤΑ

Ἡ γέννησις νάνου.

Εἰς τὴν γυναικολογικὴν κλινικὴν τῆς Ζυρίχης εἶδεν ἐσχάτως τὸ φῶς, ὡς ἀναφέρει ἡ «Νέα ἐφημερὶς τῆς Ζυρίχης», κοράσιον τὸ ὁποῖον μετὰ τὴν γέννησίν του εἶχε μῆκος 40 ἑκατοστῶν τοῦ μέτρου καὶ ἐζύγιζε δύο χιλιόγραμμα. Τὸ τρυφερὸν πλάσμα χαίρει ἄκραν ὑγείαν, ἣν πρὸς δυσαρέσκειαν τῶν περὶ αὐτὸ δι' ἰσχυροτάτων κραυγῶν ἀποδεικνύει. Ἡ μήτηρ του ἐγεννήθη τῷ 1868 εἰς Πομερανίαν, ἦτο δὲ θυγάτηρ τοῦ πασιγνώστου νάνου «Ναύαρχος Πικολίνω», ζυγίζει δὲ 1 ½ χιλιόγραμμα καὶ ἔχει μῆκος 80 ἑκατοστομέτρων. Ἡ σύζυγος τοῦ «Ναυάρχου Πικολίνω» εἶχε φυσιολογικὸν μέγεθος καὶ λίαν ἀνεπτυγμένας σωματικὰς δυνάμεις· ἔτεκε δὲ 7 τέκνα ἐξ ὧν δύο νάνους. Τὸ περιστατικὸν τοῦτο ἐν τῇ γυναικολογικῇ κλινικῇ τῆς Ζυρίχης εἶνε μεγάλου ἐνδιαφέροντος διὰ τὸν ἐπιστημονικὸν κόσμον, διότι μέχρι τοῦδε οὐδεμία νάνος ἔτεκε ζῶν τέκνον. Οἱ ἰατροὶ ἐδειλίων ὅπως ἐνεργήσωσιν εἰς τὴν εἰρημένην νάνον τὴν ἀνοσοφευκτον Καισαρικὴν τομήν. Ἡ λίαν ὅμως δύσκολος ἐγχείρησις αὕτη ἐξετελέσθη ἐπιτυχῶς ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Myder. Μήτηρ καὶ τέκνον ἔχουσι καλῶς. Σημειωτέον ἐπίσης ὅτι ὁ πατὴρ τοῦ μικροῦ πλάσματος τὸ ὁποῖον πρό τινων ἡμερῶν ἐγεννήθη εἶχεν ὕψος 1,72 τοῦ μέτρου.

Ἡ γονιμότης τῶν ἰχθύων.

Ὡς γνωστὸν ἡ φύσις ἐδώρησεν εἰς τοὺς ἰχθῦς πρὸς διατήρησιν τοῦ γένους των ἔκτακτον γονιμότητα. Οὕτω π. χ. εὑρέθησαν τὰ ὠὰ τοῦ μερσινίου ἢ τοῦ σιλούρου ἀνερχομενα εἰς 17,000 τὰ δὲ τοῦ κυπρίνου (σαζάνι ἢ γρεβάδι) ἀναλόγως τῆς ἀναπτύξεως του εἰς 300-700 χιλ. Κατὰ τελευταίας ἐρεύνας τοῦ Φίρελτον, παράγει ἡ λότα, ἥτις δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ὁ γονιμώτερος τῶν ἰχθύων ἐτησίως 20-30 ἑκατομ. ὠῶν. Ὁ στόκος γεννᾶ ἐν γένει 2-3 ἑκατομ. ὠῶν, φθάνει ὅμως καὶ μέχρις 8 ἑκατομ. Ὁ ναλορίας (τὸ μερλόψαρον) παράγει ἐτησίως 4-7 ἑκατομ. ὁ δὲ σύαξ (συάνι) εἶνε τόσον γόνιμος ὥστε γεννᾷ ἐτησίως 5-6 ἑκατομ. ὠῶν. Ὀλιγώτερον παραγωγικὸς εἶνε ὁ γάδος, ὅστις γεννᾷ μόνον 200-300 χιλ. ὠῶν ἐν ᾧ ἡ κοινὴ λιμάνδα παράγει 30-60 χιλιάδας. Τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν περίπου παράγει καὶ ἡ μαινὶς (ρέγκα) διότι ἡ τελευταία ἔρευνα 16 τοιούτων ἔδωσε μέσον ὅρον ἀνώτερον τῶν 30 χιλ. ὠῶν· καὶ ἡ λεγομένη λίρα ἢ τρίγλα παράγει μόνον ὀλίγας ἑκατοντάδας ὠῶν, ὁ ἄρρην ὅμως τὰ κρύπτει εἰς σάκκον, ὃν ἔχει πρὸ τῆς γαστέρος καὶ τὰ προφυλάσσει τοιουτοτρόπως ἀπὸ τῶν διωκτῶν. Ἐν σχέσει πρὸς τὸ μέγεθος αὐτῆς πρέπει νὰ θεωρηθῇ ἡ ψήτσα (ψησσί) ὡς εἷς τῶν γονιμωτάτων ἰχθύων διότι καίτοι ἔχει μόλις μῆκος ποδός, παράγει ½ ἕως 1 ½ ἑκατομ. ὠῶν· ἡ κοινὴ γλῶσσα εἶνε ὡσαύτως λίαν παραγωγική, ἐν τούτοις δὲν κατωρθώθη μέχρι τοῦδε νὰ ὁρισθῇ ἀκριβῶς ὁ ἀριθμὸς τῶν ὠῶν της. Ἡ κολοσσαία αὕτη ἀναπαραγωγικότης καθιστᾷ καταληπτὸν διατί τόσα εἴδη, ἅτινα εἶνε ὅλως ἄοπλα καὶ ἔχουσιν ἐξαίρετον γεῦσιν δὲν ἐξηφανίσθησαν πρὸ πολλοῦ.

Κήδευσις Σιαμαίας πριγκιπίσσης.

Ἐν Βάνγκ Κόκ ἐκηδεύθη ἐσχάτως ἡ πριγκίπισσα Πάο, θεία τοῦ βασιλέως Χρὸμ Τουάνη καὶ σύζυγος τοῦ ἄλλοτε Σιαμαίου πρεσβευτοῦ ἐν Λονδίνῳ πρίγκηπος Φρά. Ὁ νεκρὸς αὐτῆς ἀπετέθη ἐν τῷ ἀνακτόρῳ Μασδόου, ὅπου ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας οἱ ἱερεῖς τοῦ Βούδα προσηύχοντο παρὰ τὸ φέρετρόν της. Τὴν ἑσπέραν τῆς τρίτης ἡμέρας παρεστάθη ὑπὸ Σινῶν ὑποκριτῶν δρᾶμα ἐν ᾧ περιεγράφετο ὁ βίος τῆς θανούσης· ὁ νεκρὸς ἐτέθη κατόπιν εἰς ξύλινον φέρετρον, ἐσωτερικῶς περιδεδλημένον διὰ χαλκοῦ καὶ ἐξωτερικῶς διὰ φύλλων χρυσοῦ. Τότε δὲ ὁ βασιλεὺς περικυκλούμενος ὑπὸ τῆς οἰκογενείας του καὶ τῶν γυναικῶν του ἐπλησίασε τὸ φέρετρον καὶ τὸ ἤναψε διὰ τοῦ ἱεροῦ πυρσοῦ. Τὰ λείψανα τοῦ οὕτω ἀπανθρακωθέντος νεκροῦ συνήχθησαν κατόπιν καὶ ἐτέθησαν ἐντὸς ἀμφορέως.

Μητρικὴ στοργή.

Εἰς σιταποθήκην τινὰ τοῦ Βίττεν ἐν Βεστφαλίᾳ ἀνευρέθησαν κατὰ τὴν μετακόμισιν τῶν σάκκων τοῦ σίτου ἐννέα μικροὶ ποντικοί. Ἐργάτης τις ἐπρόκειτο νὰ τοὺς θανατώσῃ, ὅτε παρετήρησεν ὅτι ἡ ποντικομάννα ἐξήγαγε κατὰ πρῶτον ἔντρομος τὴν κεφαλὴν ἔκ τινος σάκκου, εἶτα δὲ ἐπλησίαζε προσεκτικῶς. Καίτοι δὲ διάφοροι ἐργάται εἰργάζοντο πέριξ καὶ πλησιέστατα τῶν νεογνῶν προσήγγισεν ἐπὶ τέλους τὰ μικρά της, παρέλαδεν ἓν ἐξ αὐτῶν καὶ τὸ ἔκρυψεν εἰς μίαν γωνίαν· μετ' ὀλίγον ἀνεφάνη πάλιν παραλαδοῦσα δεύτερον καὶ τρίτον ποντικίδιον, ἀναλαδοῦσα δὲ τέλος θάρρος εἶχεν ἤδη ἐξασφαλίσει τὰ ἕξ, ὅτε ὁ ἐργάτης παραλαδὼν τὰ τρία ὑπολειφθέντα τὰ ἔθεσεν ἐπὶ τῆς χειρός του. Ἡ γραῖα μῦς ἐσάστισεν ὀλίγον, ἐπλησίασεν, ἀπεμακρύνθη, ἐπανῆλθε τέλος πάλιν προσεκτικῶς ἀνερριχήθη μετὰ δισταγμοῦ ἐπὶ τῆς χειρὸς τοῦ ἐργάτου καὶ ἔσωσεν οὕτω χωρὶς νὰ στοχασθῇ τὸν ἴδιον κίνδυνον καὶ τὰ τρία λοιπὰ τέκνα της.

Ρ*

ΑΝΑ ΤΟ ΑΣΤΥ

Τὸ ἀπεχαιρετίσαμεν, τὸ ηὐχαριστήσαμεν διὰ τὴν ἠπιότητά του, τὸ προεπέμψαμεν μετ' εὐγνωμοσύνης καὶ ὄχι ἄνευ αἰσθήματος λύπης. Ἀλλ' ἦσαν πρόωρα αὐτὰ ὅλα. Ἡ μεταδολὴ ἦτο στιγμιαία καὶ παρσδική. Τὸ καλοκαῖρι ἐπέστρεψεν ἢ μᾶλλον δὲν ἔφυγεν ἀκόμη. Σειρὰ ἡμερῶν ἐκτάκτως θερμῶν, νύκτες σεληνόφωτοι, χλοιαραί, οὐρανὸς αἴθριος, γαλήνη, μαγεία. Λησμονεῖ κανεὶς ὅτι εἶνε φθινόπωρον καὶ εἶνε τόσον ὡραία ἡ παράτασις αὐτὴ τοῦ θερινοῦ καύσωνος καὶ τῆς θερινῆς ζωῆς, ὥστε θὰ ηὔχετό τις νὰ τὸ ἐλησμόνει ἐπὶ μακρόν . . .

✢

Ἐπὶ τῇ ἐπετείῳ τοῦ θανάτου τῆς Μεγάλης Δουκίσσης Ἀλεξάνδρας, ἐτελέσθη ἐπίσημον μνημόσυνον ἐν τῷ Μητροπολιτικῷ ναῷ, χοροστατοῦντος τοῦ Σ. Μητροπολίτου καὶ παρόντων τῶν Ὑπουργῶν, τῶν Αὐλικῶν καὶ τῶν λοιπῶν ἐν τέλει. Πλῆθος λαοῦ προσέτρεξεν εἰς τὸν πένθιμον ἦχον τῶν κωδώνων ἵνα δεηθῇ ὑπὲρ τῆς Ἀλεξάνδρας του, καὶ ἀκόμη μίαν φορὰν ἐδάκρυσαν οἱ ὀφθαλμοί, πρὸ τῶν ὁποίων παραμένει ζῶσα ἡ γλυκεῖα μορφὴ τῆς Βασιλοπούλας, τῆς σδεσθείσης ὡς ἴνδαλμα ὀνείρου.

✢

Ποσάκις, τὰς τρυφερὰς μας ἀναγνωστρίας προπάντων, συνεκίνησεν ἡ θέα πτωχοῦ ἀναπήρου, τυφλοῦ, ρακενδύτου, ἐλεεινοῦ, τείνοντος χεῖρα ἐπαίτιδα, καθημένου παρὰ τὴν γωνίαν τῆς ὁδοῦ καὶ θρηνῳδοῦντος... Ἐπ' ἐσχάτων οἱ ἀθηναϊκοὶ περίπατοι ἔδριθον τοιούτων θεαμάτων. Γυναῖκες, ἄνδρες, γέροντες, κόραι, παιδία, βρέφη μὲ ὄψεις ἀποτροπαίους, εἰς συμπλέγματα τερατώδη, ἀνέκοπτον τὸ βῆμα τοῦ φιλευσπλάγχνου διαδάτου . . . Ἀλλ' ἤρχισε νὰ μὴ τους πιστεύῃ πλέον ὁ κόσμος. Ἡ ἀθλιότης των εἶνε προσποίησις, ἡ ἐπαιτεία των ἐμπόριον. Τὴν ἡμέραν ἐπωφελοῦνται τοῦ ἀνθρωπίνου οἴκτου καὶ πενταρολογοῦν, τὴν νύκτα διασκεδάζουν, ἀσωτεύουν, ὀργιάζουν. Ἐν τοιοῦτον καταγώγιον ἐπαιτῶν ἀνεκάλυψε ἡ ἀστυνομία κατ' αὐτὰς εἰς ἀπόκεντρόν τινα συνοικίαν. Ἄνδρες καὶ γυναῖκες ἔτρωγαν, ἔπινον, ἐχόρευαν, ἐτραγωδοῦσαν, ἐχαλοῦσαν κόσμον. Οἱ τυφλοὶ ὀφθαλμοὶ εἶχον ἀναδλέψει, οἱ στρεδλοὶ πόδες εἶχον εὐθυνθῇ, τὰ ράκη εἶχον ἀπορριφθῇ ὁμοῦ μὲ τὴν ὄψιν τῆς πείνης, τῆς ταλαιπωρίας, τῆς ἀθλιότητος. Κύριοι καὶ κυρίαι ὡδηγήθησαν τότε εἰς τὸ κρατητήριον καὶ ἐκεῖθεν θὰ σταλοῦν εἰς τὰς πατρίδας των. Οὕτω δὲ ἡ ἀσχημία τῶν κεντρικῶν ὁδῶν θὰ ἐκλείψῃ ἢ τοὐλάχιστον θὰ μετριασθῇ. Εἰς τὸ ἑξῆς, αἱ τρυφεραί μας ἀναγνώστριαι προπάντων, ἂς μὴ συγκινῶνται τόσον εὐκολα. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι μεταξὺ τῶν ἀπατεώνων εὑρίσκονται καὶ ἀληθεῖς ἐπαῖται, δυστυχεῖς ἄνθρωποι τῆς ἀνάγκης, τείνοντες τὴν χεῖρα ἐλλείψει ἐργασίας, διὰ νὰ θρέψουν τὰ πεινῶντα τέκνα των. Ἔ, δὲν χρειάζεται καὶ μεγάλη

ἐπιδεξιότης διὰ νὰ τοὺς διακρίνῃ κανείς! Αὐτοὶ δὲν θὰ φοροῦν τόσον ἐλεεινὰ ράκη, οὔτε θὰ ἐπιδεικνύουν ἀηδῶς ἀτροφικὰ ἢ στρεβλὰ μέλη οὔτε θὰ προσποιοῦνται ἀναιδῶς τὸν ἀόμματον...

✢

Μία φιλανθρωπικὴ παράστασις εἰς τὸ θέατρον Τσόχα —ἡ Μαργαρίτα τοῦ νεαροῦ λογίου Περεσιάδου. Ἤρκει μόνον τὸ πρόγραμμα, ὅπως ἦτο συντεταγμένον, διὰ νὰ κινήσῃ τὸν οἶκτον καὶ τὰ δάκρυα. Ἡ παράστασις, ἔλεγε, θὰ ἦτο ἀκτὶς εἰς τὸ σκότος τοῦ νεαροῦ ποιητοῦ, τυφλωθέντος τοῦ δυστυχοῦς ἐν ᾧ συνέγραφε τὸ σαιξπήρειον, πρωτότυπον καὶ πεντάπρακτον δρᾶμά του. Ὁ θίασος ἀφιλοκερδῶς ἀνεδέχθη τὴν διδασκαλίαν του, ἀποβλέψας μόνον εἰς τὴν ἐκ ταύτης ὠφέλειαν τοῦ κοινοῦ καὶ τὴν ἠθικὴν ἱκανοποίησιν καὶ ἐνθάρρυνσιν τοῦ δυσμοίρου Περεσιάδου. Τὰ αὐτὰ φιλάνθρωπα αἰσθήματα ἔδειξε τὸ πολυπληθὲς ἀκροατήριον καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς παραστάσεως. Χειροκροτήματα, ἄνθη, στέφανοι, ἐπευφημίαι, ἀρώματα, συγκίνησις,—δάκρυα, ἐνθουσιασμός. Μετὰ τοῦτο μὴ ζητήσετε νὰ σᾶς εἴπωμεν τίποτε ἡμεῖς περὶ τῆς ἀξίας τοῦ δράματος. Ἀρκεῖ ὅτι ὁ ἐθνικὸς ποιητὴς Συνοδινὸς τὸ ἐκήρυξεν ὡς τὸ πρῶτον ἐθνικὸν δρᾶμα, καθ' ὅλους τοὺς κανόνας τῆς τέχνης συντεταγμένον καὶ «ἐν τῶν πεφημισμένων εὐρωπαίων δραματικῶν». Ἡ σκηνὴ ὑπόκειται ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν ταῖς Καναρίοις Νήσοις.

✢

Αἱ Ἀθῆναι ηὐτύχησαν ἐπιτέλους νὰ ποκτήσουν καὶ ἓν σατυρικὸν φύλλον ἄξιον λόγου, ὁποῖον δὲν εἶχον ἀπὸ τῆς ἐκλείψεως τοῦ ἑβδομαδιαίου Ἄστεως. Τὸ ἡγγείλαμεν ἐγκαίρως. Φέρει τίτλον ΣΚΡΙΠ καὶ ἐκδίδεται κατὰ Κυριακὴν καλλιτεχνικώτατα. Δὲν ἔχει ἄρθρα ἐκτενῆ, σύγκειται ἀπὸ μικρὰ-μικρὰ ὀλιγόστιχα εὐφυολογήματα, διὰ τοῦτο δὲ ἴσως ἡ Νέα Ἐφημερὶς ὠνόμασε σύντομον τὴν εὐφυίαν του. Ἀλλ' εἶνε γνησία ἀττικὴ εὐφυία, ἡ ἐπιπνέουσα τὸ φύλλον ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους, κινοῦσα ἀδίαστον τὸν γέλωτα καὶ ἀφίνουσα τὴν ὄντως καλλιτεχνικὴν ἐντύπωσιν ἀκάκου, χαριτωμένου πειράγματος μᾶλλον, ἢ δηκτικῆς καὶ σκοπίμου σατύρας. Τὸ μέθυ διὰ τὸ μέθυ. Συντάκτης τοῦ Σκρὶπ εἶνε εἷς τῶν παλαιῶν συντακτῶν τοῦ Ἄστεως, γνωστὸς καὶ εὐφυέστατος δημοσιογράφος, ἔχει δὲ συνεργάτας ἐκτάκτους ὅλους τοὺς παρ' ἡμῖν διακρινομένους εἰς τὸ εἶδος. Ἡ Ἀθηναϊκὴ κοινωνία ἡ ὁποία ἐννοεῖ ἀμέσως καὶ ὑποστηρίζει τὰ καλὰ πράγματα, τὸ Σκρὶπ τὸ ἀναγινώσκει ἀπλήστως καὶ... ξεκαρδίζεται

✢

Τὰ θέατρα ἐξακολουθοῦν τὰς παραστάσεις των, ὑπέρποτε ζωηράς. Ἀπερίγραπτος εἶνε ἡ συρροὴ τοῦ κόσμου εἰς τὸν Γενικὸν Γραμματέα, παρασταθέντα ἐπὶ δεκατρεῖς φορὰς εἰς τόσον ὀλίγον διάστημα. Πολὺν κόσμον ἐπίσης συνεκέντρωσεν ἡ Σεβερίνη τοῦ Δουμᾶ (La princesse George) τὴν ὁποίαν ὑπεδύθη ἡ κ. Παρασκευοπούλου, μετὰ μεγάλης ἐντελείας. Εἰς τὴν Ὀμόνοιαν ἡ μεγαλητέρα attraction—κατήντησε δημοτικὴ ἡ λέξις εἰς τὰς Ἀθήνας—εἶνε πάντοτε ὁ Ἀγαπητικὸς τῆς Βοσκοπούλας τοῦ κ. Κορομηλᾶ. Ὑπὸ τοῦ θιάσου Μενάνδρου ἑτοιμάζεται μετὰ πομπῆς ἡ Φαύστα τοῦ κ. Βερναρδάκη, προσεχῶς δὲ θὰ ἀναπαρασταθῇ διὰ πρώτην φορὰν φέτος καὶ ἡ Οἰκογένεια Παραδαρμένου, τὸ γνωστὸν κωμειδύλλιον τοῦ Ἀννίνου.

ΧΡΟΝΙΚΑ

Φιλολογικὰ

Ὁ Παῦλος Βουρζέ, ὁ πρότινος καὶ παρ' ἡμῖν διατρίψας, εὑρίσκεται ἤδη ἐν Ἀμερικῇ. Τὸν διάσημον γάλλον συγγραφέα ὑποδέχονται οἱ ἀμερικανοὶ μετ' ἐνδείξεων μεγάλης τιμῆς.

— Ὑπὸ τὸν τίτλον: Ὁ Αὐτοκρατορικὸς Δράκων ἐξεδόθη ἐν Παρισίοις ὑπὸ Ἰουδὶθ Γωτιὲ βιβλίον τὸ ὁποῖον εἶνε ἱστορικὸν ποίημα μᾶλλον ἢ ἱστορικὸν μυθιστόρημα, στηριζόμενον ἐπὶ κινεζικῆς τινος παραδόσεως. Ἐν Κίνᾳ ὁ δράκων εἶνε τὸ ἔμβλημα τῶν αὐτοκρατόρων, ὅταν δὲ ἡ σκιὰ ἀνθρώπου τινὸς προσλάβῃ τὸ σχῆμα δράκοντος, τοῦτο θεωρεῖται ὡς οἰωνὸς ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὗτος θὰ ναβῇ ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ Υἱοῦ τοῦ Οὐρανοῦ. Γεωργός τις ὁ Τα-Κιάγκ, εἶδε μίαν φορὰν τὴν μυστηριώδη ταύτην σκιάν, καὶ νομίσας ἑαυτὸν διὰ μεγάλα προωρισμένον, ἐκίνησεν ἐπανάστασιν κατὰ τοῦ τότε αὐτοκράτορος Χάνγι-Σῆ, ἡ ὁποία τῷ ἐστοίχισε τὴν ζωήν. Τὴν αἰματηρὰν ταύτην ἐπανάστασιν διηγεῖται ἡ συγγραφεὺς διὰ τῆς ἀναπαραστατικῆς ἐκείνης δυνάμεως, τὴν ὁποίαν ἐκληρονόμησε βεβαίως παρὰ τοῦ πατρός της, τοῦ Θεοφίλου Γωτιέ.

— Ὑπὸ τὸν τίτλον «Φιλολογικὰ καὶ Ἱστορικὰ Ἀπομνημονεύματα» ἐξεδόθησαν εἰς ἕνα τόμον τὰ κατὰ καιροὺς δημοσιευθέντα ἄρθρα τοῦ J. Barbey d'Aurevilly, ἱστορικοῦ συγχρόνως καὶ κριτικοῦ σπανίας δυνάμεως ἐπὶ διαφόρων φιλολογικῶν προσωπικοτήτων τοῦ 18ου καὶ 19ου αἰῶνος.

— Ἐκτενὲς καὶ λίαν ἐνδιαφέρον ἄρθρον περὶ τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου τοῦ κόμητος Λέοντος Τολστόϊ, δημοσιεύει ἐν τῇ *Νέᾳ Ἐπιθεωρήσει* τῶν Παρισίων ὁ ἐπ' ἀδελφῇ γαμβρός του Στέφανος Μπέρς.

— Ὁ ὄγδοος τόμος τῆς Ἱστορίας τῆς Νεωτέρας Φιλοσοφίας τοῦ ἐν Ἰδελβέργῃ διασήμου καθηγητοῦ Kuno Fischer, ἀρτίως ἐκδοθείς, εἶνε ἀφιερωμένος εἰς τὸν Ἀρθοῦρον Σοπεγχάουερ. Ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ βιβλίου τούτου ἐξετάζει ὡς φιλόσοφον καὶ ὡς ἄνθρωπον τὸν Σοπεγχάουερ ἐν τῷ τελευταίῳ τεύχει τῆς *Ἐπιθεωρήσεως τῶν Δύο Κόσμων* ὁ Βάλμπερ.

Ἐπιστημονικὰ

Κατά τινα ἀνακοίνωσιν, γενομένην τελευταίως ἐν τῇ Ἰατρικῇ Σχολῇ τῶν Παρισίων, ἰατρός τις ἐκ Φιλαδελφείας ἐβεβαιώθη ὅτι ἡ διφθερῖτις προκαλεῖται ὑπὸ εἴδους τινὸς μύκητος, εὑρισκομένου ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας καρπῶν τινων καὶ ἰδίᾳ μήλων, εἰς σχῆμα μικρῶν κόκκων ποικιλοχρόων. Ἀναφέρει παράδειγμα οἰκογενείας πολυμελοῦς, τῆς ὁποίας πέντε ἄτομα προσεβλήθησαν ὑπὸ διφθερίτιδος ἀφ' οὗ ἔφαγον μῆλα, συμβουλεύει δὲ νὰ τα τρώγωμεν πάντοτε ἐπιμελῶς καθαρισμένα.

— Εἰς τὰ Πρακτικὰ τῆς ἐν Παρισίοις Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν ἐδημοσιεύθη ἐσχάτως νέα ἀνακοίνωσις τοῦ ἐν Παρισίοις εὐδοκίμως σπουδάζοντος τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας κ. Κ. Μαλτέζου· ἡ δὲ *Ἐθνικὴ Βιβλιογραφικὴ Ἐπιθεώρησις* δημοσιεύει ὁλόκληρον τὴν τελευταίαν ἀνατομικὴν ἀνακοίνωσιν τοῦ ἰατροῦ κ. Μ. Βελλίνη, ἀποδεικνύοντος διὰ πλήθους πειραμάτων ὅτι τὰ νεῦρα τῶν δακτύλων δὲν προέρχονται, ὡς ἐπιστεύετο μέχρι τοῦδε, ἀπ' εὐθείας ἐκ τῶν καταλήξεων τῶν νεύρων τοῦ ἀντιβραχίου, ἀλλὰ προκύπτουσιν ἐκ παλινδρόμων καὶ ἀναστοματικῶν κλωνίων καὶ ὅτι ἕκαστος τελικὸς κλάδος εὑρίσκεται εἰς ἄμεσον σχέσιν πρὸς ὅλα ἐν γένει τὰ νεῦρα τοῦ ἀντιβραχίου.